

**“МӨРӨН МАЙНИНГ” ХХК-ИЙН (ӨВӨРХАНГАЙ АЙМГИЙН
НАРИЙНТЭЭЛ, БАЯНХОНГОР АЙМГИЙН ӨЛЗИЙТ СУМД) ҮЗҮҮРТ
ТАЛБАЙ ДАХЬ БИЛЭГХИЙН САЙРЫН “ЖАЛГА-1”, “ЖАЛГА-2” ДУНД,
ДООД БОЛОН ШААЗГАЙТ ДЭНЖ-1,2 АЛТНЫ ШОРООН ОРД АЛТНЫ
ШОРООН ОРДЫН**

2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

/ MV- 022144, РД 6613713/

2026 он

ГАРЧИГ

НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	4
1.1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл	4
ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	32
2.1 Байгаль орчны төлөв байдал.....	32
2.2 Нийгэм эдийн засгийн төлөв байдал.....	46
ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	49
3.1 Төслийн гадаад болон дотоод овоолго барьж байгуулах үеийн гол нөлөөлөл.....	51
3.2 Гадаад болон дотоод овоолго байгуулснаас хойшхи үйлчилгээнээс байгаль орчинд үзүүлэх гол нөлөөлөл	51
3.3 Төслөөс агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл	52
3.4 Төслөөс газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл.....	53
3.5 Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх нөлөөлөл	54
3.6 Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх нөлөөлөл	54
3.7 Амьтны аймагт үзүүлэх нөлөөлөл.....	54
3.8 Гадаргын болон газрын доорх усанд үзүүлэх нөлөөлөл.....	55
3.9 Нийгэм эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл.....	55
3.11 Хуримтлагдах нөлөөлөл.....	55
ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ	57
ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	59
ЗУРГАА.НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	61
ДОЛОО.БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	62
НАЙМ.НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	62
АРАВ.ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	62
АРВАН НЭГ.ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТ	62
АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР.....	65
АРВАН ГУРАВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	67

АРВАН ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	68
--	----

ТАЙЛАНД ОРСОН ХҮСНЭГТЭН МЭДЭЭЛЭЛИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн ерөнхий мэдээлэл, бичиг баримтын бүрдэл.....	4
Хүснэгт 2. Ашигт малтмалын MV-022144 дугаартай тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн захын цэгүүдийн солбилцол	8
Хүснэгт 3. Тоног төхөөрөмжийн жагсаалт	16
Хүснэгт 4. Үйлдвэрийн ажиллах горим, жилд ажиллах хоног хугацаа	17
Хүснэгт 5. Уурхайн нээлтийн ажлын хэмжээ.....	19
Хүснэгт 6. Угаан баяжуулах цехийн технологийн усны хэрэглээ.....	22
Хүснэгт 7. Ахуйн ундны усны тооцоо.....	23
Хүснэгт 8. Тоосжилт бууруулахад шаардагдах усны хэрэглээ.....	23
Хүснэгт 9. Усны нийт хэрэглээний тооцоо	24
Хүснэгт 10. RO – 2000L/H маркын ус шүүгчийн техникийн үзүүлэлт	25
Хүснэгт 11. Ус ашиглах болон хаяж, зайлуулах, зөвшөөрлүүд.....	26
Хүснэгт 12. Уурхайн эвдрэлд өртөх талбайн хэмжээ	26
Хүснэгт 13. Уурхайн барилга, байгууламжийн жагсаалт.....	29
Хүснэгт 14. Ургамалжлын ангилаа	36
Хүснэгт 15. Ургамалжлын бичиглэл	43
Хүснэгт 17. Гол нөлөөллийн хамрах хүрээ, эрчим хугацаа	49
Хүснэгт 18. Гол нөлөөллийн дүн шинжилгээ	49
Хүснэгт 19. Автомашин асаалттай байх үеийн ялгаруулах хийн хэмжээ	53
Хүснэгт 20. Болзошгүй хуримтлагдах нөлөөлөл	56
Хүснэгт 21. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө.....	59

ТАЙЛАНД ОРСОН ЗУРГАН МЭДЭЭЛЭЛИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Төслийн талбайн сансарын зураг	10
Зураг 2. Төслийн талбайн байрзүйн зураглал.....	11
Зураг 3. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн засаг захиргааны зураглал.....	12
Зураг 4. Уурхайн Ерөнхий дэвсгэр зураг болон ОХШХ-ийг хэрэгжүүлэх цэгүүдийн байршил, авто замын трасс болон олборлолт хийх төлөвлөлт	13
Зураг 5. Төслийн МҮ-022144 тусгай зөвшөөрлийн хил доторхи нөхөн сэргээлтийн ерөнхий дэвсгэр зураглал	14
Зураг 6. Төслийн талбайн эвдрэлийн зураглал.....	15
Зураг 7 Уурхайн кемпийн харагдах байдал	20
Зураг 8. Худгийн байршил.....	21
Зураг 9. Уурхайн тосгоны зураг	30
Зураг 10. Газрын гадаргын ерөнхий төрх №1	31
Зураг 11. Төслийн талбайн ерөнхий төрх -№2	31

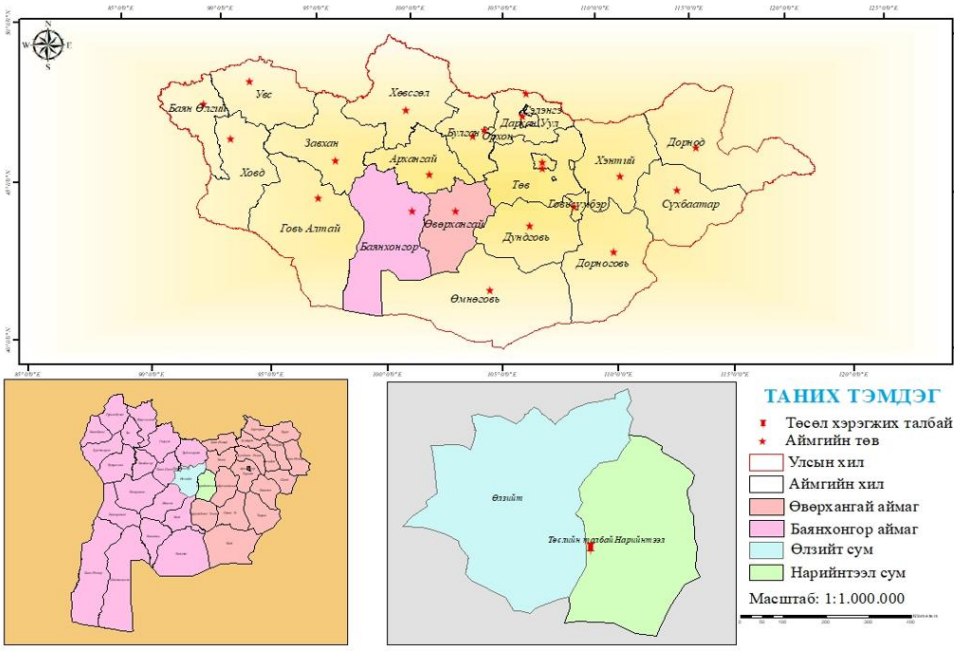
Зураг 12. Төслийн талбайн ерөнхий төрх №3	31
Зураг 13. Төслийн талбайн ерөнхий төрх №4.....	32
Зураг 14. Талбайн физик газарзүйн мужлалын зураг	33
Зураг 15. Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалын зураг	34
Зураг 16. Ургамалжилтын бүс бүслүүр	35
Зураг 17. Монгол орны амьтны аймгийн газарзүйн мужлал	44
Зураг 18 Нарийнтээл сумын төв	47
Зураг 19. Хогийн савны төрөл.....	64

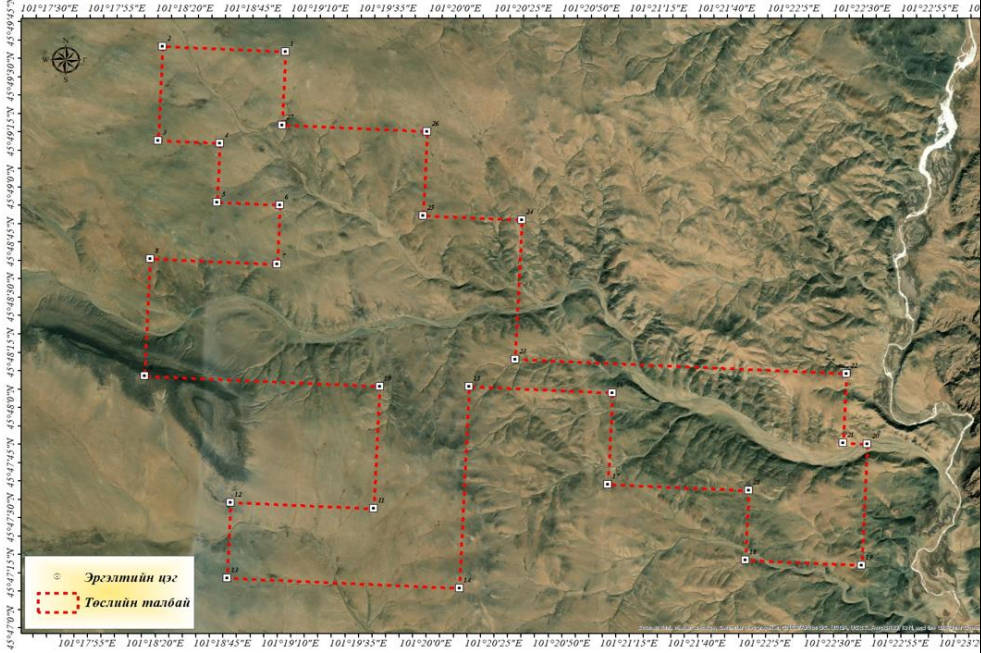
НЭГ. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

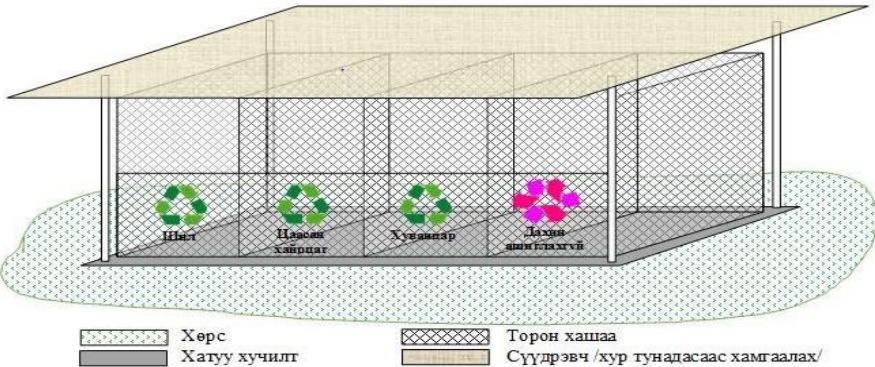
1.1. Төслийн ерөнхий мэдээлэл

“Мөрөн майнинг” ХХК-ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV-022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг АМГТХЭГ-ын даргын 2022 оны 07-р сарын 06-ны өдрийн шийдвэрийн дагуу 30 жилийн хугацаатай эзэмшиж байна.

Хүснэгт 1. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн ерөнхий мэдээлэл, бичиг баримтын бүрдэл

Нэг. Төслийн бичиг баримтын бүрдэл		
1.1	Тусгай зөвшөөрөл:	“Мөрөн майнинг” ХХК-ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлийг АМГТХЭГ-ын даргын 2022 оны 07-р сарын 06-ны өдрийн шийдвэрээр олгосон байна.
1.2	Археологийн дүгнэлт	ШУА Археологийн хүрээлэнгийн 2021 оны 11 сарын 10-ны өдрийн №01/247 дүгнэлт
1.3	Палентлогийн дүгнэлт	ШУА Палентлогийн хүрээлэнгийн 2021 оны 10 сарын 19-ны өдрийн №Т/93 дүгнэлт
Хоёр. Төслийн талаарх мэдээлэл		
2.1	Төслийн нэр	“Үзүүрт” ашиглалтын талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон орд
2.2	Төслийн байршил	 <p>Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан байрладаг.</p>

		
2.3	Зорилго	<p>“Үзүүрт” ашиглалтын талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын нөөцийн ил аргаар ашиглах гол зорилго нь ажилчдыг ажлын байраар хангах, алт олборлон эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, Монгол улсын валютын нөөц бүрдүүлэхэд тодорхой хувь нэмэр оруулахад оршино.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Улс, Орон нутгийн төсөвт 2023.9 сая төгрөгийн орлого оруулах - Ажлын байрны тоо жилд дундажаар 130 хүний шууд ажлын байр бий болгоно. - Орон нутгаас нийт ажилчдын 30 хувьд нь мэргэшүүлэн ажилд авна.
2.4	Төслийн ерөнхий төлөвлөгөө, ажиллах хуваарь	<p>Уурхайн ажлын горим</p> <p>Тус орд нь улирлын чанартай ажиллах бөгөөд 5 дугаар сарын 16-ны өдрөөс эхлэн 9-р сарын 10-г дуустал 5-н сарын хугацаатай ажиллана.</p> <p>Ил уурхайн процессыг хэрэгжүүлэхэд ашиглах тоног төхөөрөмжийн мөрдөх ажлын горим нь хоногт 2 ээлжээр, нэг ээлжид 10 цаг байна. Уурхайн ажлын горимыг жилд амрах баяр ёслолын хоног, цаг агаарын хүндрэлийн хоног, мөн тоног төхөөрөмжийн засвар үйлчилгээний хоногуудыг тус тус оруулсан байна.</p> <p>Ажилчдын орон тоо, цалингийн зардал (сан)</p> <p>Ажиллах хугацаанд ажиллагсдын сарын дундаж цалин илүү цаг тооцсоноор 2150 мянган төгрөг болж байгаа.</p> <p>Уурхайн жилийн үндсэн цалингийн фонд 1248.4 сая төгрөг байна.</p> <p>Байгууллага нийгмийн даатгалын шимтгэлд 33.81 сая төгрөг жилд төлнө. Ажиллагсдын цалингаас 12.86 сая төгрөгийг хүн амын орлогын албан татварт суутгаж, төсөвт төлнө.</p> <p>Ил уурхайн хүчин чадлыг харгалзан авто-гэвэртэй гадаад, дотоод овоолготой ашиглалтын системийг сонгон авсан байна.</p>

2.5	Хүчин чадал	<p>Төслийн хүчин чадал, орд ашиглалтын хугацаа</p> <p>Уурхайн хүчин чадал</p> <p>“Үзүүрт” нэртэй алтны шороон ордыг захиалагчийн техникийн даалгавар, уул техникийн нөхцөл, тоног төхөөрөмжийн хүчин чадал зэрэгт үндэслэн жилийн хүчин чадал нь 217.0 мян.м3 элс, нийт 2 жилийн хугацаанд ашиглана.</p> <p>Баяжуулах цехийн хүчин чадал:</p> <p>Угаан баяжуулах цех нь зөвхөн улирлын чанартай байдлаар буюу 5-10 р сард ажиллах ба нийт 111 хоног 10 цагийн 2 ээлжээр ажиллах ба угаан баяжуулах цехийн цагийн хүчин чадал 160 м3 / байна.</p>
2.6	Төслийн хог хаягдал	<p>Хатуу хог хаягдал:</p> <p>Ахуйн хатуу хог хаягдлын тооцоогоор жилд 13,2 тн орчим хаягдал гарах бөгөөд харьяа сум багийн холбогдох /ТҮК/-тэй байгууллагатай гэрээ байгуулсны үндсэн дээр хог хаягдлын нэгдсэн цэгт хүргэх, ачуулах асуудлыг цаг тухайд нь тогтмол шийдвэрлэдэг байна.</p> <p>Хог хаягдлыг дараах байдлаар ангилан ялгана.</p> <p>✚ Дахин ашиглах боломжтой хог хаягдал: Төрөл бүрийн цаас, картон, цаас, хуванцар сав, сав баглаа боодол, төрөл бүрийн шилэн сав, модон эдлэлийн хаягдал, гялгар уут гэх мэт</p> <p>✚ Бусад хог хаягдал: Үнс, түргэн муудах хоол хүнсний хаягдал, ариун цэврийн хэрэглэлийн хаягдал, дахин ашиглах хог хаягдлын ангилалд ороогүй бусад хог хаягдлууд</p> <p>✚ Ахуйн аюултай хог хаягдал: Өөрөө явагч тээврийн хэрэгслээс үүсэх хаягдал /ашигласан тос, масло, үл хөлдөх шингэн/ унтраалга-залгуурын төхөөрөмж, өдрийн гэрэл, электрон барааны хаягдал /компьютер, телевизор% гар утас/ цэвэрлэгээний бодис, зарим тусгай батерей зэргүүд хамаарна. Засгийн газрын 2018 оны 116 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралт Аюултай хог хаягдлын жагсаалт</p> <p><i>Доорхи зургийн дагуу ялгаж хаях шаардлагатай</i></p> <p>Шингэн хог хаягдал:</p> <p>Нийт 130 ажилтантай гэж үзвэл хоногт 10,4м³, жилд амралт баяр ёслолын өдрийн хасаад 118 хоног ажиллах хугацаанд нийт хэрэглэх усны хэмжээ 1227,2 м³/жил болно. Технологийн усны хэрэглээнд нийт 1723.28 мян.тонн усыг хэрэглэхээр тооцсон байна.¹ Соруулдаг бохирын ёмкостой болно.</p> <p>Хийн хаягдал:</p> <p>Үйлдвэрийн хийн хаягдал үүсэх эх үүсвэрүүд гэвэл автомашины утаа, тээврийн хэрэгслийн тоосжилт зэрэг байна.</p> <p>Уурхай ашиглалтын 1 жилийн хугацаанд нийт 120.81 тонн дизель түлш зарцуулахад</p>

¹ ТЭЗҮ 90-р хуу

		хөө – 1.87 тн, СО-0.00001208 тн, нүүрстөрөгч-3.6243 г, NO ₂ -0.00005927 тн, SO ₂ -0.00000242 тн, бензопирин-0.000474 тн буюу нийтдээ 1.871 тн хорт хий ялгарахаар байна.
2.7	Ариун цэврийн байгууламж	Ажилчдын гэр кемп дотор төвлөрсөн ариун цэврийн байгууламжтай бөгөөд байгаль орчин, ариун цэврийн цаасыг зөв зохистой ашиглах, хувийн ариун цэвэр сахих соёлын тухай санамжуудыг байрлуулж ба экологийн боловсролын булан бий болгосон.
2.8	Усан хангамж	Тус уурхай нь өөрийн гүний худагтай.
2.9	Цахилгаан хангамж	Дизель генератор: Denyo DCA-220SPK3 220 кВт 1ш, Denyo DCA-180SPK3 125 кВт 1ш,
2.1	Дулаан хангамж	Улирлын чанартай ажиллах тул дулаан хангамж шаардлагагүй.

Судалгааны объектын товч танилцуулга

Судалгааны объектын товч танилцуулга

“Үзүүрт” нэртэй алтны шороон ордыг захиалагчийн техникийн даалгавар, уул техникийн нөхцөл, тоног төхөөрөмжийн хүчин чадал зэрэгт үндэслэн жилийн хүчин чадал нь 217.0 мян.м3 элс, 2 жилийн хугацаанд ашиглана.

Ил уурхайн хүчин чадлыг харгалзан авто-тээвэртэй гадаад, дотоод овоолготой ашиглалтын системийг сонгон авлаа.

ТЭЗҮ үнэлгээгээр: Тус төсөл нь зуны улирлын 5 сар ажиллах ба уурхай, угаах төхөөрөмжинд нийтдээ 130 хүн ажиллах юм. Эхний жилд 5 сарын 1 нээс нийт 130 хүн ажилчид авах ба оны сүүлийн 3-4 сард сул зогсоно гэж тооцоолов.

1.2 Төслийн байршил

Судалгааны талбай нь Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сумын төвөөс урагш 19 км, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын төвөөс зүүн урагш 46 км-т оршино. “Үзүүрт” нэртэй MV-022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн 1027.27 га бүхий талбайг хамран байр зүйн зургийн L-47-83 хавтгайд байрлана.

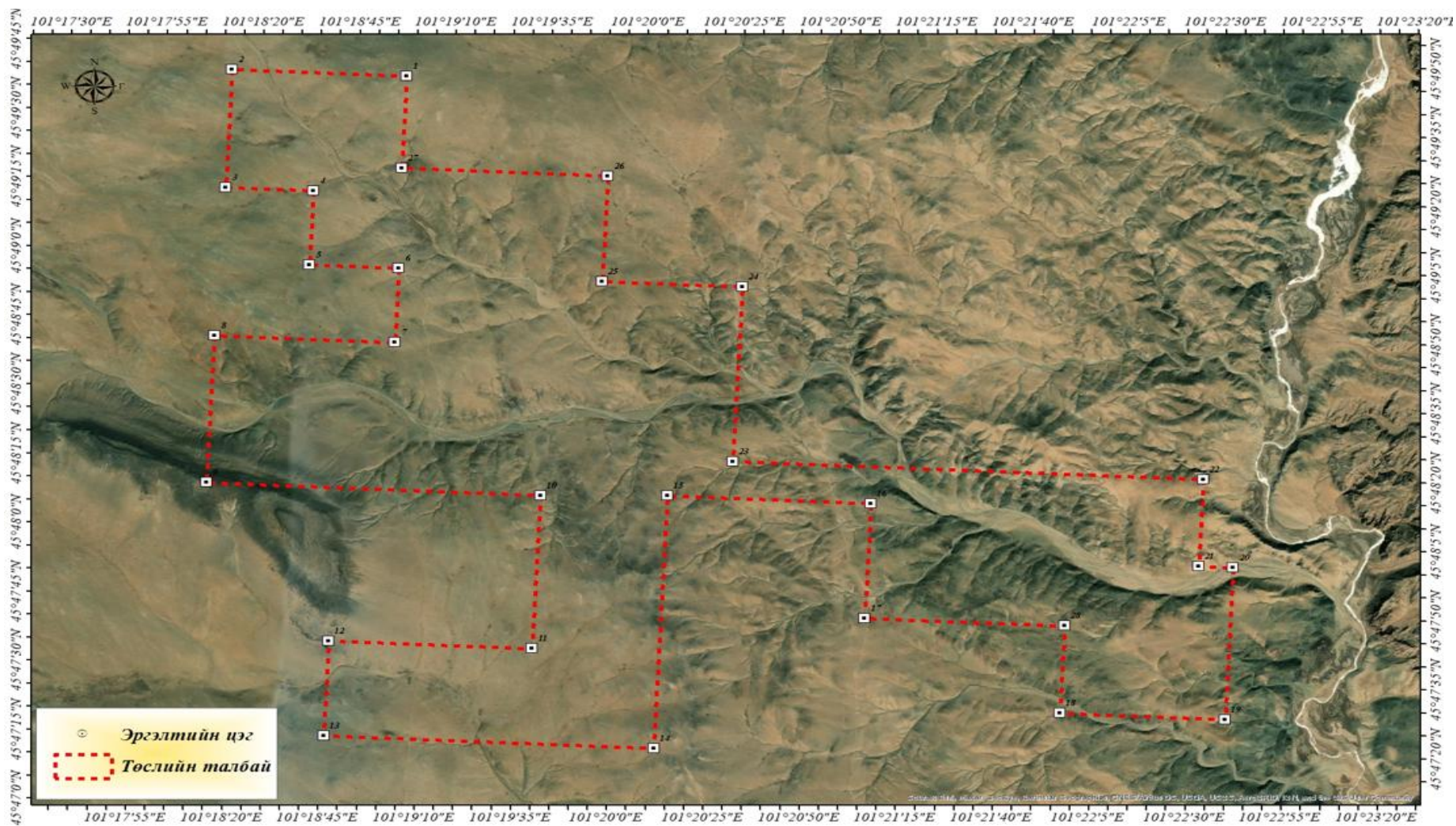
Ашиглалтын нийт талбайн 95 хувь нь Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сумын нутаг дэвсгэрт, 5 хувь нь Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутаг дэвсгэрт тус тус хамаарагдаж байна. 2024 оноос цаашид Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт олборлолтын үйл ажиллагаа хийхгүй болно. /Хавсралтаар Засаг даргын албан тоотыг хавсаргав/

Газрын байршил орон сууц, олон нийтийн байгууламж бүхий хэсгээс 0.8 км-ийн зайд байрладаг нь “Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн хэмжээ, ерөнхий шаардлага” MNS 5105: 2001 стандартын шаардлага хангаж байна.

Хүснэгт 2. Ашигт малтмалын MV-022144 дугаартай тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн захын цэгүүдийн солбилцол

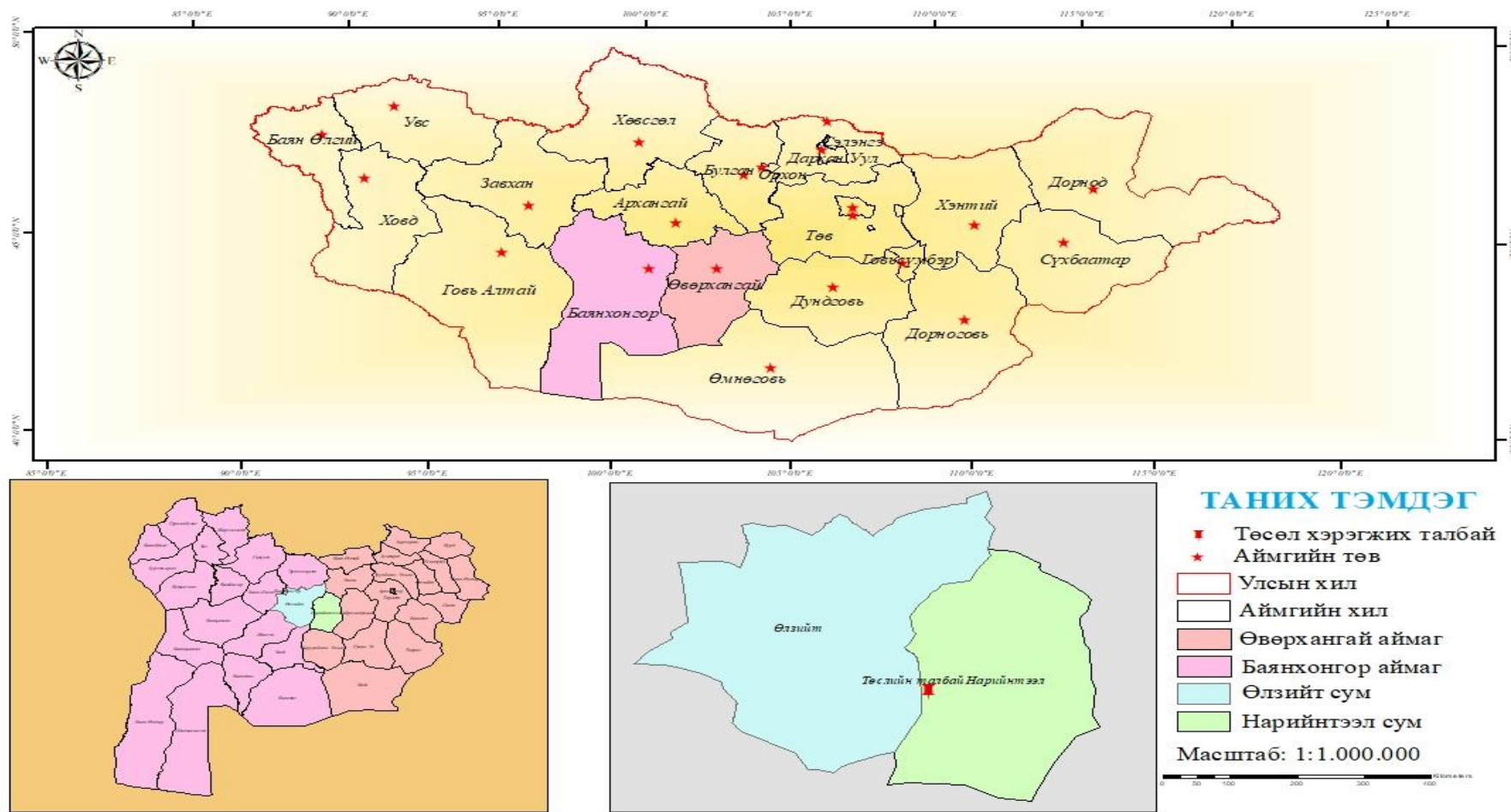
№	Өргөрөг	Уртраг
	х	у
1	101° 18' 58.29"	45° 49' 40"
2	101° 18' 12.82"	45° 49' 40"
3	101° 18' 12.82"	45° 49' 14.3"
4	101° 18' 35.69"	45° 49' 14.3"
5	101° 18' 35.69"	45° 48' 58.19"
6	101° 18' 59"	45° 48' 58.19"
7	101° 18' 59"	45° 48' 42"
8	101° 18' 12"	45° 48' 42"
9	101° 18' 12"	45° 48' 10"
10	101° 19' 39"	45° 48' 10"
11	101° 19' 39"	45° 47' 36.65"
12	101° 18' 46.1"	45° 47' 36.65"
13	101° 18' 46.1"	45° 47' 16"
14	101° 20' 12"	45° 47' 16"
15	101° 20' 12"	45° 48' 11"
16	101° 21' 5"	45° 48' 11"
17	101° 21' 5"	45° 47' 46"
18	101° 21' 57"	45° 47' 46"
19	101° 21' 57"	45° 47' 27"
20	101° 22' 40"	45° 47' 27"
21	101° 22' 40"	45° 48' 0"
22	101° 22' 31"	45° 48' 0"

23	101° 22' 31"	45° 48' 19"
24	101° 20' 28.5"	45° 48' 19"
25	101° 20' 28.5"	45° 48' 57"
26	101° 19' 52"	45° 48' 57"
27	101° 19' 52"	45° 49' 20"
28	101° 18' 58.29"	45° 49' 20"

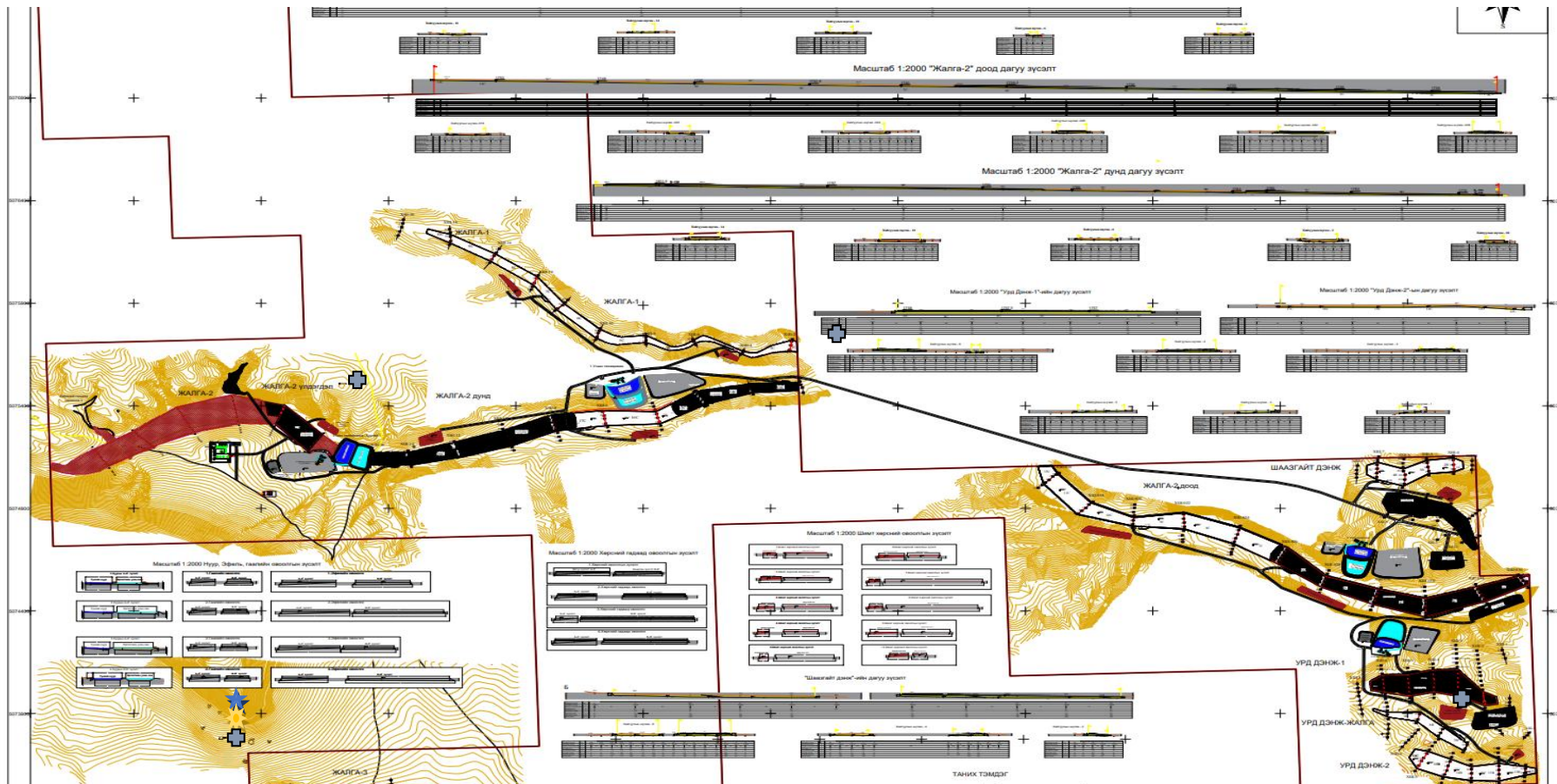

Зураг 1. Төслийн талбайн сансарын зураг

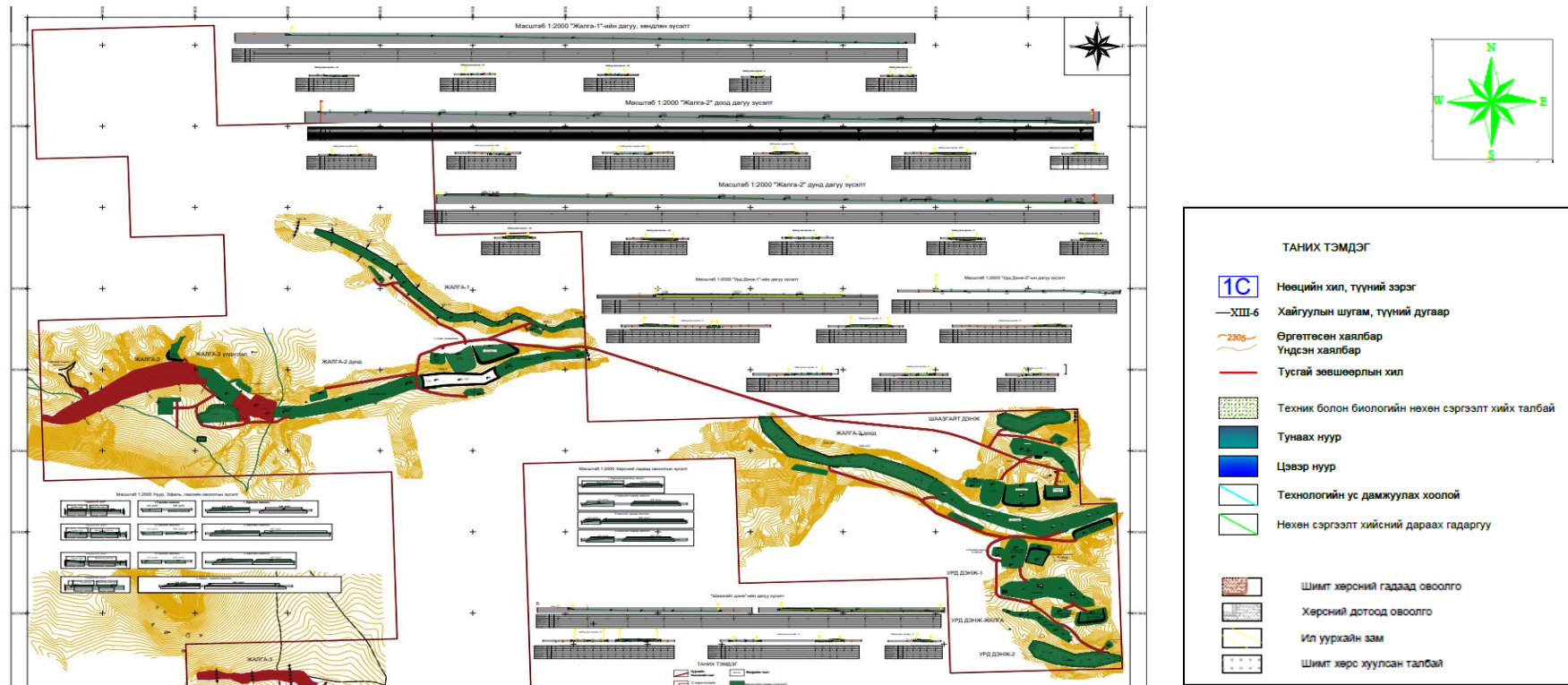

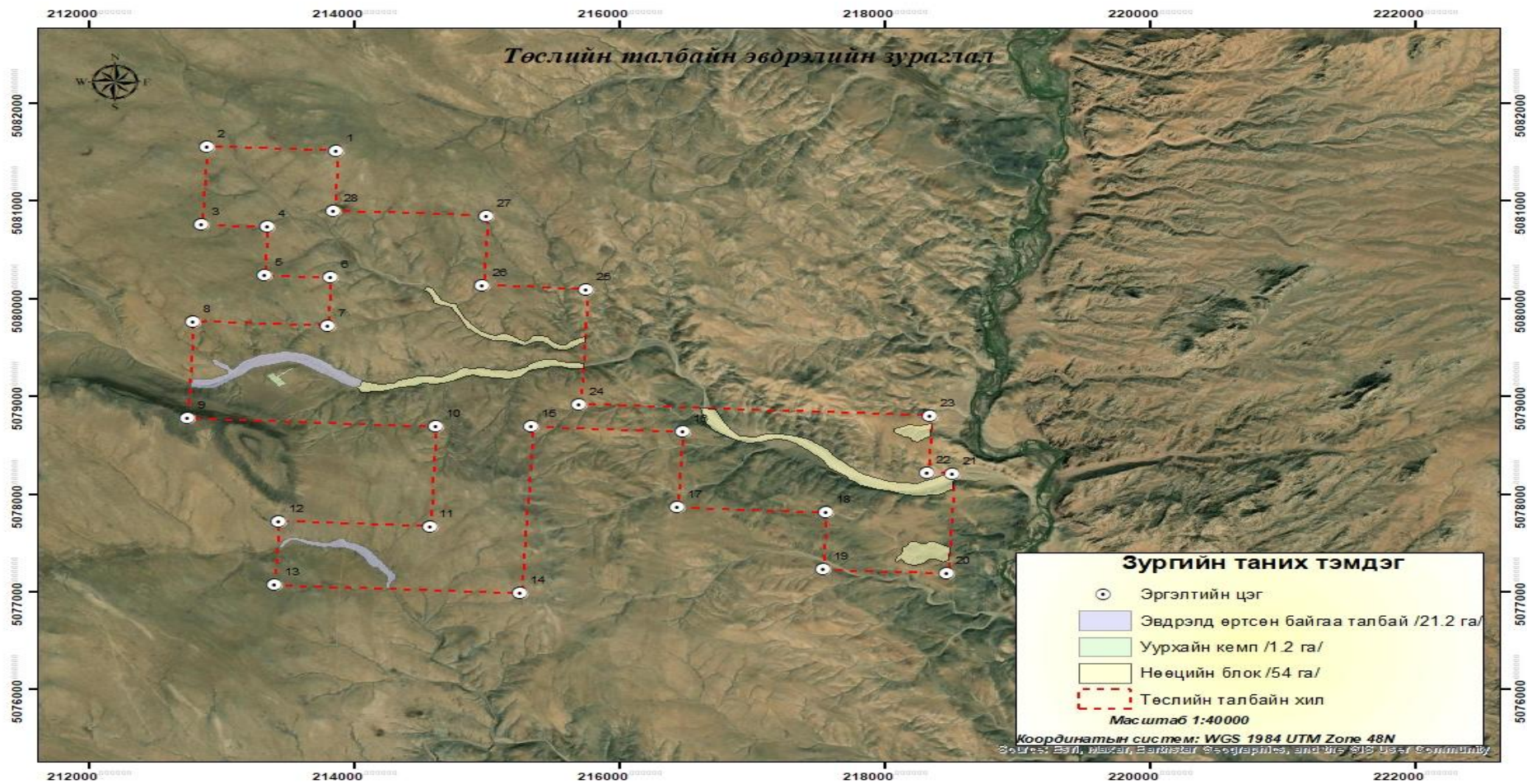
Зураг 3. Тусгай зөвшөөрлийн талбайн засаг захиргааны зураглал

Зураг 4. Уурхайн Ерөнхий дэвсгэр зураг болон ОХШХ-ийг хэрэгжүүлэх цэгүүдийн байршил, авто замын трасс болон олборлолт хийх төлөвлөлт

Зураг 5. Төслийн MV-022144 тусгай зөвшөөрлийн хил доторхи нөхөн сэргээлтийн ерөнхий дэвсгэр зураглал

Зураг 6.Төслийн талбайн эвдрэлийн зураглал

Судалгааны талбай нь Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сумын төвөөс урагш 19 км, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын төвөөс зүүн урагш 46 км-т оршино. Талбайн хэмжээ нь 1027.27 га.

Одоогоор төслийн талбайд үйл ажиллагаа явуулж байна. Цаашид тус төслийн талбайд хүний үйл ажиллагаа болон техник технологийн нөлөөгөөр газрын эвдрэл ихсэж болзошгүй тул төслийн бүх шатанд анхаарч ажиллах шаардлагатай. Тээвэрлэлтийн үед тогтоосон маршрутын дагуу явах, ил уурхайн аюулгүй ажиллагааны дүрмийн дагуу үйл ажиллагаагаа явуулахыг зөвлөж байна.

Ил уурхайн хүчин чадал

Хайгуулын ажлаар ордын нөөцийг “Билгэхийн сайрын жалга-1” боломжтой С зэрэглэлээр 4.16 кг, ” Билгэхийн сайрын жалга-2” дунд хэсэг боломжтой С зэрэглэлээр 10.81 кг, ” Билгэхийн сайрын жалга-2” доод хэсэг боломжтой С зэрэглэлээр 9.26 кг, ”Шаазгайт дэнж” хэсэгт бодитой В зэрэглэлээр 9.07 кг, боломжтой С зэрэглэлээр 1.55 кг, ”Урд дэнж-1” хэсэгт бодитой В зэрэглэлээр 7.83 кг, боломжтой С зэрэглэлээр 0.98 кг, ”Урд дэнж жалга” хэсэгт бодитой В зэрэглэлээр 0.75 кг, боломжтой С зэрэглэлээр 0.03 кг, ”Урд дэнж-2” хэсэгт бодитой В зэрэглэлээр 5.53 кг, боломжтой С зэрэглэлээр 0.5 кг, нийт бодитой В зэрэглэлээр 23.19 кг /хими цэвэр/, боломжтой С зэрэглэлээр 27.27 кг /хими цэвэр/, В+С зэрэглэлээр 50.46 кг /хими цэвэр/ тогтоосон байна.

Уулын ажлын календарчилсан төлөвлөлт

Үзүүртийн алтны шороон ордын олборлолт нь 2 жил үргэлжлэх ба ашиглалтын үед нийт 1053.3 мян.м3 хөрс хуулж 435.5 мян.м3 элс олборлоно. Хөрс хуулалтын дундаж коэффициент 2.42 м3/м3 байна.

1.4 Ил уурхайн үндсэн тоног төхөөрөмжийн иж бүрдэл

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь уурхайг өөрт байгаа, урьд нь ашиглагдаж байсан тоног төхөөрөмжүүдэд тулгуурлан ашиглах бөгөөд тэдгээр тоног төхөөрөмжүүдэд тулгуурлана.

Хүснэгт 3. Тоног төхөөрөмжийн жагсаалт

№	Тоног төхөөрөмжийн нэр, марк	Үзүүлэлт	Ашиглалтын жил	Өмчлөлийн хэлбэр
1	Экскаватор – Liebherr R-924	1.25 м.куб	2	Өөрийн
2	Автосамосвал – North benz 2527k	20 тн	4	
3	Бульдозер – Shantui SD23	6.5 м.куб	1	
4	Утгуурт ачигч – XGMA-XG955H	3.0 м.куб	1	
5	Усны машин – Майти	5 тн	1	

6	Түлшний машин – Майти	5 тн	1	
---	-----------------------	------	---	--

1.5 Ил уурхайн ажиллах горим, ашиглах хугацаа, цалингийн сан

Тус орд нь улирлын чанартай ажиллах бөгөөд 5 дугаар сарын 16-ны өдрөөс эхлэн 9-р сарын 10-г дуустал 5-н сарын хугацаатай ажиллана. Ил уурхайн процессыг хэрэгжүүлэхэд ашиглах тоног төхөөрөмжийн мөрдөх ажлын горим нь хоногт 2 ээлжээр, нэг ээлжид 10 цаг байна. Үүнээс:

Ээлжид ноогдох үндсэн ажил 10 цаг

Ээлж хоорондын тоног төхөөрөмжийн үзлэг, үйлчилгээний 2 цаг

Ээлжид ноогдох бүтээлт цаг 8 цаг

Хүснэгт 4. Үйлдвэрийн ажиллах горим, жилд ажиллах хоног хугацаа

Үзүүлэлт	Нэгж	I жил	II жил
Уурхайн жилд ажиллах хонгийн тоо			
Календарь хоногийн тоо	хоног	118	118
Баяр ёслол хоног тоо	хон/жил	8	8
Уулын бэлтгэл ажил	хон/жил	5	3
Цаг агаарын саатал, сул зогсолт	хон/жил	3	3
Засвар үйлчилгээ	хон/жил	8	4
Жилд ажиллах бодит хоног	хон/жил	94	94
Уурхайн жилд ажиллах цаг	цаг/жил	1504	1504
Ээлжийн зохион байгуулалт			
Хоногт ажиллах ээлжийн тоо	ээлж/хон	2	2
Ээлжийн үргэлжлэх хугацаа	цаг/ээлж	10	10
Засвар үйлчилгээний цаг			
Төлөвлөгөөт их засвар үйлчилгээ	хон/жил	2	2
Урсгал засвар үйлчилгээ	хон/жил	2	2
Нийт засвар үйлчилгээ	хон/жил	4	4
Техникийн бэлэн байдал	%	85	85

Цаг агаарын саатал	хон/жил	3	3
Ээлжийн цаг ашиглалт			
Үзлэгийн хугацаа	мин/ээлж	10	10
Ээлж солих хугацаа	мин/ээлж	20	20
Хоолны цаг	мин/ээлж	50	50
Ажлын талбар цэвэрлэх, байр засах, шилжилт хийх хугацаа	мин/ээлж	20	20
Түлш цэнэглэх	мин/ээлж	20	20
Бүтээлгүй ажиллах нийт хугацаа	цаг/ээлж	2	2
Ээлжид бүтээлтэй ажиллах цаг	цаг/ээлж	8	8
Хоногт цаг ашиглалт	цаг/хон	10	10
Цаг ашиглалт коэффициент	-	0.8	0.8
Уурхайн тоног төхөөрөмжүүдийн жилд ажиллах цаг			
Ээлжид хөдөлгүүр унтраах хугацаа	цаг/ээлж	1.5	1.5
Ээлжид хөдөлгүүр ажиллах хугацаа	цаг/ээлж	8.5	8.5
Хөдөлгүүрийн ашиглалтын коэффициент		0.85	0.85

1.6 Орд нээх ба ашиглах тооцоо

Ил уурхайн төлөвлөлт. Ил уурхайн төлөвлөлтийг ил уурхайн хүрээн дэх нөөцөд тулгуурлан хийлээ. Олборлолтын төлөвлөгөөг боловсруулахдаа блокуудыг нэг талаас нь хөөх маягаар уулын ажлыг явуулахаар тооцсон.

Ашиглалтын технологи. Үзүүрт нэртэй талбайн “Жалга-2”, “Жалга-3” алтны шороон ордын уул техникийн нөхцөл үзүүлэлтээс харахад тус орд нь хөрсний хурдас нь том бул чулуу, цэвдэгшил байхгүй, уул техникийн нөхцөл сайн, гидрогеологийн нөхцөл энгийн тогтоцтой, хамгийн ихдээ 3.0 метр хүртэлх ухааш үүснэ. Ашигт давхарга нь босоо байрлалаараа улирлын хөлдөлтөнд бараг ордоггүй учир уул-геологийн хувьд олборлолтын явцад онцын хүндрэл үүсэхгүй. Тиймээс уурхайг бусад шороон ордын жишгээр ил аргаар тээвэртэй-гадаад болон дотоод овоолго хослосон ил уурхайн ашиглалтын системээр ашиглахаар сонголоо.

Уурхайн нээлт: Эхний сард хөрс хуулалтын ажил харьцангуй бага ашиглахад тээврийн зай хамгийн бага байх буюу Жалга-2 ордын С-2 блокоос эхлэн зүүн урдаас баруун хойш чиглэлд налуу траншей амаар нээж ашиглана. Үзүүртийн алтны шороон ордын Жалга-2 ордын С-2 блокоос эхлэн нээж 21С, 22С гэх блокуудыг олборлох замаар баруунаас, зүүн,

зүүн хойд тал руу ажлын фронтын чиглэл давших байдлаар өрнөнө. Нэгч траншейн ёроолын өргөн 10м, өндөр 3м, траншейн замын налуу 6 град буюу 105 промилль, хажуугийн өнцөг 55 градус, урт 30м, эзлэхүүн 375 м3 байна.

Үржил шимт хөрс хуулалт: Ордын ашиглалтын явцад уулын ажил явагдахаар төлөвлөгдсөн талбайн өнгөн хөрсийг Монгол улсад дагаж мөрддөг шаардлага стандартын дагуу 0.2 метр зузаантайгаар экскаватор, автосомасвалын тусламжтай уурхайн хүрээний гадна 30-40 м-ийн зайд зөөн овоолж техникийн нөхөн сэргээлт хийх үед ашиглана. Шимт хөрсний овоолгын өндөр нь 2.0 м байх бөгөөд хажуугийн тогтворжилтын өнцөг нь 35 градус байна. Шимт хөрсийг хуурай сэрүүний улиралд хуулах нь тохиромжтой бөгөөд овоолгыг аль болох нөмөр газар хийх ба тийм боломжгүй тохиолдолд шимт хөрсний овоолгыг сууж дагтарштал нь тусгай зориулалтын торон хучилт хийж салхи шуурганд хийсэхээс сэргийлэх болон ургамалжуулж болно. Шимт хөрсийг уурхайн үндсэн хөрс хуулалтын ажлаас өмнө хуулж овоолсон байна.

Уурхайн бэлтгэл ажил: Бэлтгэл ажлын хүрээнд уурхайн шимт хөрсийг хуулж бэлдэх өмнөх олборлолтын үед ашиглаж байсан угаах цехийн тунаах нуур, хаягдлын далан зэргийг сэргээн ашиглах ба угаах төхөөрөмжийн талбайг бэлтгэх, баяжуулах цехийн элсний нөөцийг бэлтгэх, далан болон баяжуулах цехийн талбайг сэргээн засах угсрах зэрэг ажлууд орно.

Хүснэгт 5. Уурхайн нээлтийн ажлын хэмжээ

Хийгдэх ажил	Хэмжээ, м3
Шимт хөрс хуулалт	2153.4
Хөрс хуулалт	3269.7
Траншей нэвтрэх	320
Нийт	5,743.2

Хөрс хуулалтын ажил: Ил уурхайг нээх буюу эхлэх үед хөрсний чулуулгийг экскаватор - автосомасвалын хослолоор олборлолтын талбайн гадна гадаад овоолго хийнэ. Ийнхүү хөрс хуулалт болон элс олборлолтыг явуулж тухайн хэсэгт тодорхой хоосон орон зай гаргаж, дараагийн олборлолтын блокыг гарсан орон зайд экскаватор-автосомасвалын хослолоор зөөвөрлөн дотоод овоолго хийх замаар хөрс хуулалтын ажлыг гүйцэтгэнэ. Хөрс хуулалтын ажлын доголын өндөр 5 м байна. Хөрсний гадаад овоолгын доголын өндөр 2-10 м, доголын налууугийн өнцөг 35 градус байна.

Элс олборлолтын ажил: Элс олборлолтын догол, мөргөцгийн өндөр нь мөн элсний давхаргын зузаанаас шалтгаалж уурхайн дунджаар 1.1 м байна. Олборлолтын ажлыг экскаватор, автосомасвалын хослолоор ухаж ачин тээвэрлэж баяжуулах төхөөрөмжийн дэргэд байрлах элсний түр овоолгод овоолно.

1.7 Уурхайн дэд бүтэц

Зураг 7 Уурхайн кемпийн харагдах байдал

1.7.1 Цахилгаан хангамж

Уурхайн цахилгаан хэрэглэгчдийг зөөврийн дизель цахилгаан үүсгүүр ашиглан цахилгаан эрчим хүчээр хангана. Тус уурхайн цахилгааны гол хэрэглэгч нь баяжуулах цех, засварын газар, кемп байна.

1.7.2 Дулаан хангамж

Улирлын чанартай ажиллах тул дулаан хангамж шаардлагагүй.

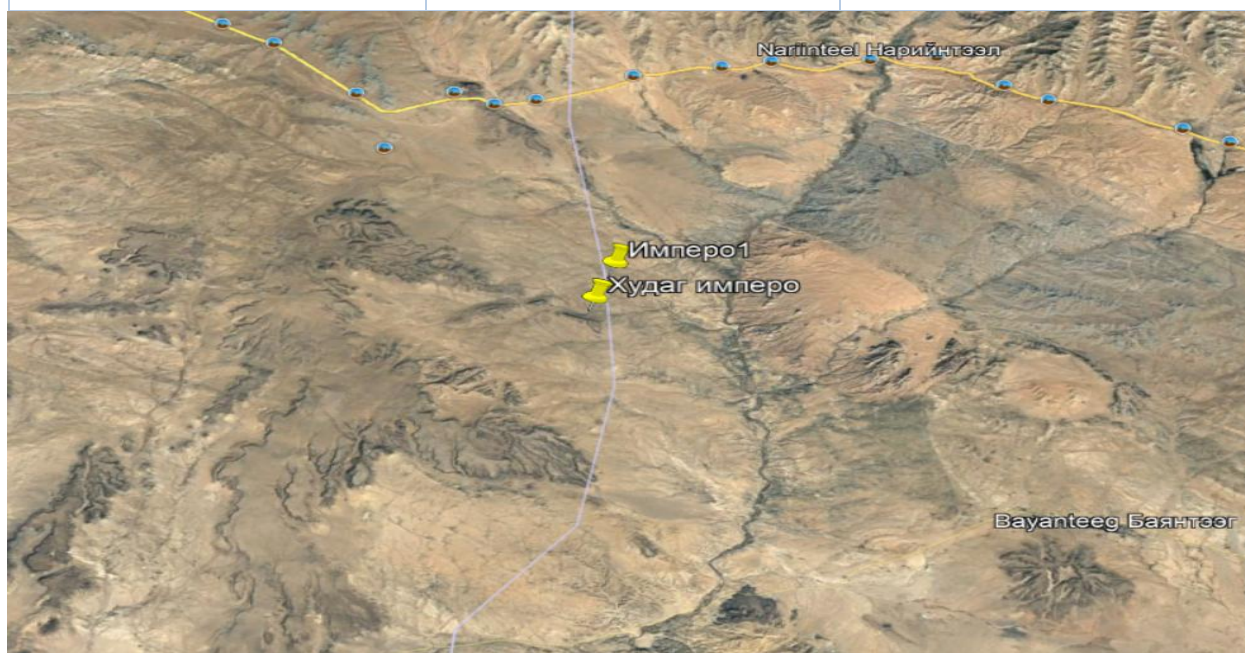
1.7.3 Усан хангамж

“Үзүүрт” нэртэй тусгай зөвшөөрлийн талбайн Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон орд талбайд ордууд нь гарал үүсэл, байршил, хэлбэр хэмжээ, ашигт давхаргын тогтвортой байдал, ашигт эрдсийн тархалтын онцлог зэрэг геологийн тогтцын нийлмэл байдлаар алтны шороон ордын III бүлгийн ордод хамаарагдаж байна.

Тухайлбал нөөцийн хувьд бага хэмжээний, ашигт эрдсийн тархалт жигд бус, ашигт давхаргын зузаан болон өргөн нь тогтвортой бус, нарийн туузлаг ашигт давхаргатай, баян ба харьцангуй ядуу агуулгатай хэсэг ээлж дараалсан бүрдэлтэй, цөөнгүй тохиолдолд ашигт эрдсийн ихэнх хэсэг суурь чулуулгийн ан цавд хуримтлагдсан байна.

2023 онд хайгуулыг шурф нэвтрэлтийн аргаар 200x20м-ийн торын нягтралаар гүйцэтгэсэн бөгөөд “Жалга-1” талбайд хайгуулын 10 шугамд 0.6-3.8 м-ийн гүнтэй 44 шурф буюу 87 т/м, ”Жалга-2” талбайн дээд хэсэгт хайгуулын 10 шугамд 1.4-4.2м гүнтэй 59 шурф, доод хэсэгт хайгуулын 11 шугаманд 1.0-5.8м гүнтэй 78 шурф нийт 137 шурф буюу 393.2т/м, ”Шаазгайт дэнж” талбайд хайгуулын 7 шугамд 1.0-5.2м гүнтэй 69 шурф буюу 223т/м, ”Урд дэнж-1,2” талбайд хайгуулын 7 шугамд 0.6-5.8м гүнтэй 138 шурф буюу 387т/м, нийт хайгуулын ажлаар 388 шурф нэвтэрч 1090.2 т/м шурф нэвтрэлтийн ажил хийж гүйцэтгэсэн. Шурфын дундаж гүн 2.6-2.94м байсан. Сорьцолтыг 0,2м-ийн ахицаар гүйцэтгэж нийт 4683 дээж авч ажилласан ба ордын нөөцийг “В+С” зэргээр тогтоосон байна. Гидрогеологийн цооногийн гүн нь 70.0 м, цооног дахь усны тогтонги түвшин 3.5 м, уст үеийн байрлал нь 3.5- 8.9 м, 45.0-60.0 м гүнд байрлана. Цооногийн ундарга 15.0 л/сек, түвшний бууралт 40.0 м болно. АХ-01\2021 дугаартай ашиглалтын худагт гүйцэтгэгч компани туршилт шавхалтын ажлыг хийж дуусгаад, цаашдын хэрэглээнд зориулан битүүмжлэн үлдээсэн байна. /Худалдаж авсан худгийн паспортыг хавсаргав/

Худгийн координат	X	Y
1	101 18 24 33	45 48 27.53

Зураг 8. Худгийн байршил

Байгаль орчныг хамгаалах, цэвэр усны нөөцийг хэмнэх зорилгоор үйлдвэрийн технологийн усан хангамжинд хэрэглэгдэх усыг хуримтлуулж, цэвэршүүлэх замаар эргүүлэн ашиглах юм. Битүү эргэлтийн системээр усыг ашиглахад хаягдлын болоод цэвэр усны санг байгуулна.

Технологийн усыг эргэлтийн усан санд хуримтлуулан тунгааж, процесст эргүүлэн хэрэглэнэ. Төслийн уурхайн хэмжээнд хуримтлагдах хөрсний ус болон одоогийн байгаа 1 худаг болон нэмж 3 худаг шинээр гаргаж хангахаар төлөвлөжээ.

1) Технологийн усан хангамж, усны хэрэглээ

Баяжуулах үйлдвэрт хэрэглэгдэх нийт усны хэрэгцээ нь элс баяжуулах үйлдвэрийн технологийн ба унд ахуйн хэрэгцээний зориулалтын уснаас бүрдэнэ. Технологийн усны гол хэрэглэгч нь угаан баяжуулах төхөөрөмж бөгөөд түүнийг угаалгын эхэнд нийт шаардагдах усаар 100% хангаж өгөх ба цаашид 75% эргэлтийн ус, үлдсэн 25% усаар нөхөгдөн гэжээгдэнэ. 2

Байгаль орчныг хамгаалах, цэвэр усны нөөцийг хэмнэх зорилгоор үйлдвэрийн технологийн усан хангамжинд хэрэглэгдэх усыг хуримтлуулж, цэвэршүүлэх замаар эргүүлэн ашиглах юм. Битүү эргэлтийн системээр усыг ашиглахад хаягдлын болоод цэвэр усны санг байгуулна.

Үйлдвэрийн технологийн усан хангамжинд хэрэглэгдэх усыг хуримтлуулж, цэвэршүүлэх замаар эргүүлэн ашиглах юм.

Ордын элс нь дунд зэргийн угаагдах шинж чанартай учир 1м³ элс угаахад 4.0м³ ус хэрэглэхээр тооцоолов. Тухайн орон нутгийн цаг агаарын байдлаас шалтгаалан усан сангийн усанд ууршилт шүүрэлтээс болж алдагдал гардаг. Иймд уг алдагдлыг гадаад эх үүсвэрээс цэвэр усаар нөхөж, худгийн түвшнийг тогтмол барьж байх шаардлагатай.

Хүснэгт 6. Угаан баяжуулах цехийн технологийн усны хэрэглээ

Ашиглалтын жил	Баяжуулах элс, мян.м ³	Технологийн ус, мян.м ³	Шаардагдах цэвэр ус 25%, мян.м ³
I-р жил	215.40	861.60	215.40
II-р жил	215.42	861.68	215.42
Нийт	430.82	1723.28	430.82

ТЭЗҮ-ээр 2 жилд олборлож дуусах бөгөөд нийт үйлдвэрлэлийн нөөцөөр 430.82 мян.м³ элс угаан баяжуулна. 1м³ элс баяжуулахад 4.0 м³ ус шаардлагатай гэж үзвэл нийт 2 жилд 1723.28 мян.м³ ус болж байгаа ба үүний 75 хувийг эргэлтээр 25 хувийг нэмэлтээр шаардлагатай гэж үзвэл 430.82 мян.м³ нэмэлтээр сэлбэх шаардлагатай. Өөрөөр хэлбэл уурхайн үүсмэл нуурыг 0.003 л/сек-ээр усыг сэлбэж байх шаардлагатай байх бөгөөд үүнд дээрх зайлуулах усны ундарга хангалттай байна.

2) Ундны болон ахуйн усан хангамж, усны хэрэглээ

Ахуйн хэрэглээний усны тооцоо: Уурхайд нийт 130 хүн ажиллана.

Нэг хүний ус хэрэглээний норм хоногт ажлын болоод ахуйн хэрэгцээнд дунджаар 80л орчим байна. Уурхайн ахуйн усыг худгаас зөөж хангана. (* - БОНХАЖ-ын сайдын 2015 оны А/301 дүгээр тушаалын 12 дугаар хавсралт –“Орон сууц, нийтийн байр, гэр хорооллын усны норм”, Хүйтэн ус хангамж, ариутгах татуургын системд холбогдсон нийтийн байр – 80л/хоног/хүн)

Хүснэгт 7. Ахуйн ундны усны тооцоо

№	Үзүүлэлтүүд	Норм, л/хоног	Хүний тоо	Усны зарцуулалт		
				м3/хоног	Жилд ажиллах хоног	мян.м3/жил
1	Ахуйн усны хэрэглээ	80	130	10.4	94	977.6

3) Зам талбайн усны хэрэглээ

БОАЖНХЯ-ны сайдын 2015 оны 07 дугаар сарын 30-ны өдрийн А/301 тоот тушаалаар баталсан ус хэрэглээний нормын 13-р хавсралтын дагуу 1 м2 гудамж, зам талбайг 2.0 л усаар усална гэсэн нормоор усны хэрэгцээг тодорхойлбол. Уурхайн дотоод тээврийн зам 12000 м2, хоногт 1 удаа услах ба жилд цэвэр ажиллах 94 хоног /1 жил дэхь ажиллах хоног/ усална гэж тооцлоо.

Орон нутгийн уур амьсгал, замын хөдөлгөөний эрчим, тухайн замын тоосжилтын байдлаас хамааран замын тоос дарах ажлыг 4 цаг тутамд явуулна (зөвхөн өдрийн цагаар). Шаардлагатай тохиолдолд замд хэсэгчлэн тоос дарах ажиллагааг хэрэгжүүлнэ. Тоос дарах ажлыг тоногдсон нэг усалгааны машин гүйцэтгэнэ. Эвдрэлд өртөх 1.2 га технологийн зам байна.

Хоногт хэрэглэх усны тооцоо:

$$12000 \text{ м}^2 \cdot 2.0 \text{ л/хон} \cdot 1 \text{ удаа} = 24 \text{ м}^3/\text{хоног}$$

Жилд хэрэглэх усны тооцоо:

$$24 \text{ м}^3 \cdot 30 \text{ хон} = 720.0 \text{ м}^3/\text{жил}$$

Хүснэгт 8. Тоосжилт бууруулахад шаардагдах усны хэрэглээ

Ашиглалтын жил	Жилд услах зам, м2	1 м2 замын усалгаанд шаардагдах ус, литр	м3/хоног	м3/жил 30 хоног ажиллана
2024 он	12000.0	2.0	24.0	720.0

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

2025 он	12000.0	2.0	24.0	720.0
Нийт ашиглалтын 2 жилийн хугацаанд				1440.0

5) Нийт усны хэрэглээ

Хүснэгт 9. Усны нийт хэрэглээний тооцоо

№	Үзүүлэлтүүд	Усны зарцуулалт				Усны эх үүсвэр
		м3/жил	м3/хон	л/сек		
1	Зам талбайн усалгаа	1-р жил	720.0	24.0	-	Уурхайн шүүрлийн ус
2	Зам талбайн усалгаа	2-р жил	720.0	24.0	-	Уурхайн шүүрлийн ус
Нийт			1440.0	48.0		
3	Унд, ахуйн усны хэрэглээ	1-р жил	977.6	10.4	-	Өөрийн худгаас
4	Унд, ахуйн усны хэрэглээ	2-р жил	977.6	10.4	0.03	Өөрийн худгаас
Нийт			1,955.2	-	-	
Технологийн сэлбэх цэвэр усны тооцоо 25%3						
5	Баяжуулах усны хэрэглээ	1-р жил	215400.0	2,291.0	Шүүрлийн ус 3.3л/с Үйлдвэрлэлийн зориулалттай худаг 15 л/с,	25%-ийг өөрийн худаг болон шүүрлийн ус, голоос

						голоос үлдсэн усыг сэлбэнэ	үлдсэн усыг сэлбэнэ
6	Баяжуулах усны хэрэглээ	2-р жил	215420.0	2,291.0	Шүүрлийн ус 3.3л/с Үйлдвэрлэлийн зориулалттай худаг 15 л/с, голоос үлдсэн усыг сэлбэнэ	25%-ийг өөрийн худаг болон шүүрлийн ус, голоос үлдсэн усыг сэлбэнэ	
Нийт		430.82		-	-		
Шүүрлийн ус							
7	Шүүрлийн ус	жилд	-	285.12	3.3 л/с	Гидрогеолог и 11 хуудас	

Нийт цэвэр усны хэрэглээ 2,325.4 м3 байна.

Унд ахуйн ус цэвэршүүлэгч:

Усыг шууд ахуйн хэрэгцээнд хэрэглэж болохгүй ба цэвэршүүлэн хэрэглэх нь тохиромжтой гэж үзэн ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж сонгож хөрөнгө оруулалтанд тусгав.

Хүснэгт 10. RO – 2000L/H маркын ус шүүгчийн техникийн үзүүлэлт

Загвар	RO – 2000L/H	
Ус шүүх хурд	2000 л/ц	
Чадал	7.3 кВт	
Хэмжээ	2200x1000x2300	

Ус ашиглах болон хаяж, зайлуулах зөвшөөрлүүд

Ус ашиглагчид нь ус ашиглах зөвшөөрөл хүсэж төрийн байгууллагуудад өргөдөл гаргах үүрэгтэй. Ус ашиглах зөвшөөрлийг 10 жилээр олгох ба 5.5 жилээр сунгана.

Хүснэгт 11. Ус ашиглах болон хаяж, зайлуулах, зөвшөөрлүүд

Өдөрт ашиглах ус	Ус ашиглах дүгнэлт гаргах байгууллага	Зөвшөөрөл олгох захиргааны байгууллага
0-50 м3	Аймгийн байгаль орчны байгууллага	Сумын засаг дарга
50-100 м3	Сав газрын захиргаа	Аймгийн байгаль орчны алба
100 м3 –аас дээш	Усны газар	Сав газрын захиргаа

Хаягдал ус зайлуулж, хаяж буй аж ахуйн нэгж, байгууллага бүр хаягдал ус зайлуулах зөвшөөрөл авах хүсэлт гаргах үүрэгтэй. Хаягдал усны хэмжээнээс шалтгаалан зөвшөөрлийг өөр өөр төрийн байгууллагууд үнэлж, олгох ажлыг хариуцна.

1.8 Ил уурхайн барилга байгууламж

Хүснэгт 12. Уурхайн эвдрэлд өртөх талбайн хэмжээ

№	Эвдрэл үүсэх талбай	Талбайн хэмжээ, га	Нөхөн сэргээлт хийсний дараах талбайн хэмжээ, га	Ажлын хэмжээ, мян.м3	Хийгдэх ажил, мян.м3	Шимт хөрс хуулах талбай, га	Шимт хөрс, мян.м3	Шимт хөрсөөр хучих, мян.м3	Нөхөн сэргээлт хийгдэх ажлын тайлбар
Төслийн хугацаанд эвдрэлд орох талбай									
1	Ил уурхай	52.50	57.98		32.69	57.98	115.97	104.38	20град налуулах, 0.18м

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

									зузаантай шимт хөрсөөр хучих
2	Хөрсний дотоод овоолго	25.51	25.51			25.51			20град налуулах, 0.18м зузаантай шимт хөрсөөр хучих
3	Шимт хөрсний гадаад овоолго	4.34	4.34		170.16	4.34			Зөөж техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайд тараан байршуулна.
4	Хөрсний гадаад овоолго	3.97	4.77		19.35	4.77	9.53	8.58	20град налуулах, 0.18м зузаантай шимт хөрсөөр хучих
5	Баяжуулах хэсэг	1.80	1.80		4.30	1.80	3.60	3.24	Тэгшилэх 0.18м зузаантай шимт хөрсөөр хучих
6	Эфелийн овоолго	7.36	7.36		54.49	7.36	14.73	13.25	20град налуулах, 0.18м зузаантай шимт хөрсөөр хучих

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

7	Гаалийн овоолго	1.44	1.44		10.85	1.44	2.88	2.59	20град налуулах, 0.18м зузаантай шимт хөрсөөр хучих
	Усан сан	4.82	5.78		18.56	4.82	11.57	10.41	
8	Технологийн зам	5.94	5.94		17.82	5.94	11.88	11.88	Шимт хөрсөөр хучна
Дүн		107.68	114.92	0.00	295.53	113.96	170.16	154.33	
Өмнөх онуудын эвдрэлд өртсөн талбай									
1	ил уурхай	17.81	17.81			17.81			Техникийн нөхөн сэргээлт хийж шимт хөрсөөр хучсан
2	Баяжуулах талбай /хуучин/	0.89	0.89	40.15		0.89		1.80	Ухашыг хэлбэршүүлж шимт хөрсөөр хучна.
3	Хөрсний гадаад овоолго-1	0.50	0.50	6.00	1.50	0.50		1.00	20град налуулах, 0.18м зузаантай шимт хөрсөөр хучих
4	Цэвэршүүлэх нуур	0.88	0.88		15.63	0.88		1.78	Нөхөн дүүргэлт хийж, шимт хөрсөөр хучна

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

5	Тунаах нуур	0.84	0.84		17.75	0.84		1.68	Нөхөн дүүргэлт хийж, шимт хөрсөөр хучна
6	Уурхайн тосгон, засварын цех	0.83	0.83		2.30	0.83		1.67	Шимт хөрсөөр хучна
7	Технологийн зам	3.59	3.59		10.78	3.59		7.90	Нөхөн сэргээлт хийж шимт хөрсөөр хучна.
Дүн		25.3	25.3	46.2	48.0	25.3	0.0	15.8	
Нийт		133.0	140.3	46.2	343.5	139.3	170.2	170.2	
Нийт техник болон биологийн нөхөн сэргээлтийн ажил, га									
1	Техникийн нөхөн сэргээлт хийх талбай	96.94							Өмнөх онд эвдрэлд орсон 17.81 га талбайд
2	Биологийн нөхөн сэргээлт хийх талбай	114.75							техникийн нөхөн сэргээлт хийж шимт хөрсөөр хучсан.

Уурхайн барилга байгууламжуудыг худалдан авах ба сэндвич оффис, сэндвич-хоолны газар, сэндвич-харуул хамгаалалтын байр, ажиллагсадын гэр-орон сууц, зөөврийн-ахуйн үйлчилгээний газар, засварын газар байна. Төсөл хэрэгжүүлэгчийн Үзүүртийн уурхай 2023 оноос ашиглаж эхэлсэн тул уурхайн тосгон, засварын цех зэрэг дэд бүтцийн асуудал бүрэн шийдэгдсэн.

Хүснэгт 13. Уурхайн барилга, байгууламжийн жагсаалт

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Барилга байгууламжийн нэр	Хэмжих нэгж	Хэмжээ	Тоо	Төрөл
Захиргаа /оффис/	м2	36	1	Контейнер тоноглол
Ажилчдын байр	м2	38	6	Контейнер тоноглол
Гал тогоо	м2	38	1	Контейнер тоноглол
Шатахуун түгээх станц	тн	25	2	Ёмкост, 25тн
Сэлбэгийн агуулах	м2	18	1	Контейнер
Засварын байр	м2	18	1	Контейнер тоноглол
Халуун ус, угаалгын газар	м2	18	1	Контейнер тоноглол
Харуулын байр	м2	8.7	3	Сендвич
Баяжуулах цехийн байр	м2	18	1	Контейнер
Дүн	м2	192.7	17	

Уурхайд нийт 130 хүртэлх хүн вахтаар ажиллах бөгөөд үүнээс 65-70 хүн байрлаж ажиллана. Бүс нутгийн цаг агаарын онцлог, уурхайн ажиллах горимтой уялдуулан тохижуулсан дүнзэн байшин сууцууд, уурхайн оффис, гал тогоо зэрэг байна. Уурхайн тосгоны нийт талбай 0.83га байна.

Зураг 9. Уурхайн тосгоны зураг

Зураг 10. Газрын гадаргын ерөнхий төрх №1

Зураг 11. Төслийн талбайн ерөнхий төрх -№2

Зураг 12. Төслийн талбайн ерөнхий төрх №3

Зураг 13. Төслийн талбайн ерөнхий төрх №4

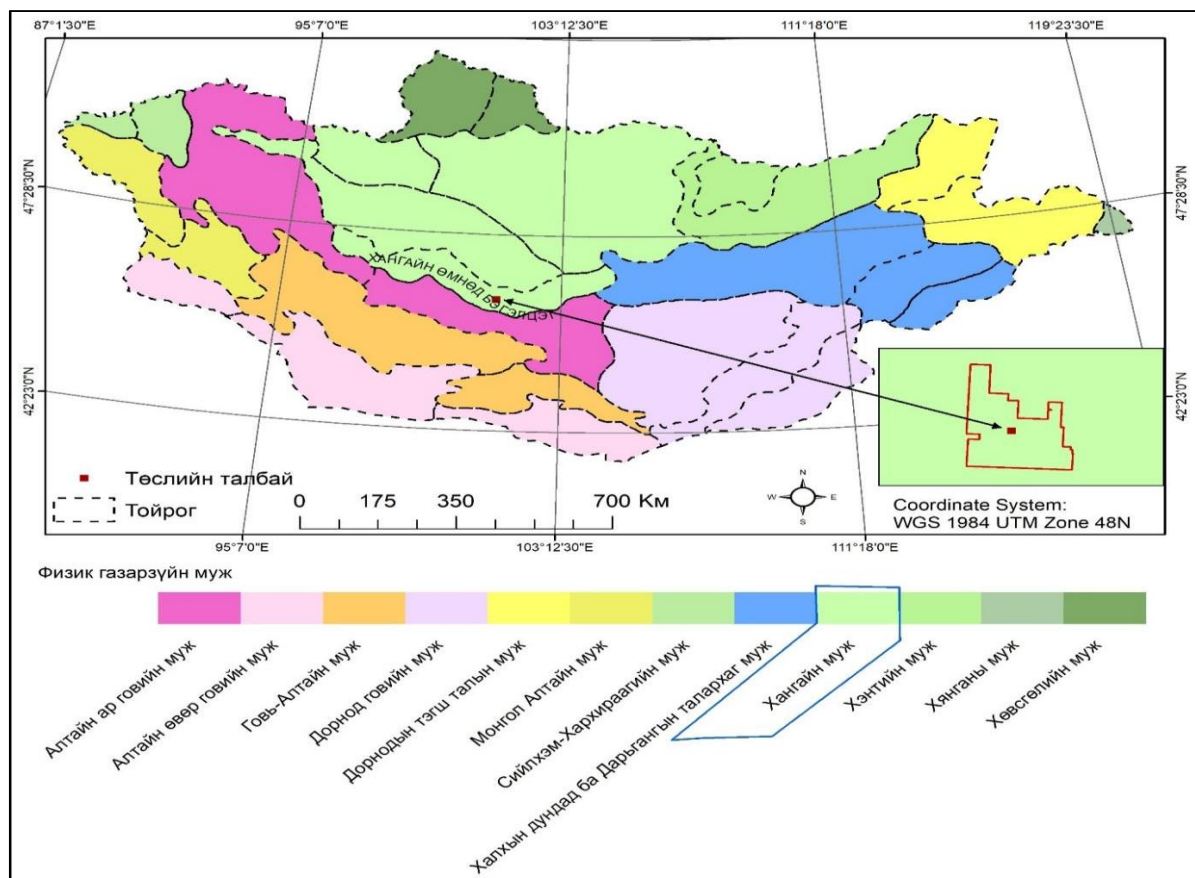
ХОЁР. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1 Байгаль орчны төлөв байдал

Судалгааны талбай нь Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сумын төвөөс урагш 19 км, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын төвөөс зүүн урагш 46 км-т оршино.

Газарзүйн онцлог: Судалгааны талбай нь Монгол орны физик газарзүйн мужлалтаар Хангай Хэнтийн уулархаг ихмуж, Хангайн мужийн Хангайн өмнөд бэгэлцэгийн тойрогт хамаарагдана. (Зураг №3)

Хангайн нурууны тойрог нь Монгол орны төв хэсэгт байрлах, 500 км үргэлжлэх томоохон уулт тогтолцоо бөгөөд гол нуруу нь баруун хойноос зүүн ургаш чиглэн тогтох бол салбар уулс нь түүнээс өөр чиглэлтэй байдаг. Хангайн нурууны хамгийн өндөр оргил нь уг нурууны баруун урд хэсэгт байрлах Отгонтэнгэр уул (д.т.д 4021 м) юм. Гол нуруу нь хойш ургаш чиглэсэн голуудын хөндийгөөр зүсэгдэж хэсэгчлэгдсэн, орой хэсэгтээ хад асга, чулуу ихтэй, ар ташлан нь ой модтой, өвөр ташлан нь огцом хэвгий байдалтай юм.

Зураг 14. Талбайн физик газарзүйн мужлалын зураг

Цаг уурын нөхцөл: Нутаг дэвсгэрийн уур амьсгал бүрэлдэн тогтоход нөлөөлөх хүчин зүйлсийн дотроос газарзүйнбайрлал ба газрын гадарга, нарнаас ирж буй цацраг илч, агаарын орчил хөдөлгөөн зэрэг бие биетэйгээ нягт холбоотой хүчин зүйл голчлон нөлөөлнө.

Судалгааны талбайн уур амьсгалын үндсэн үзүүлэлтүүдийг Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сумын цаг уурын харуулын 2015-2020 оны мэдээг ашиглан боловсрууллаа.

Судалгааны талбай орчмын газар нутаг нь ерөнхийдөө дулаан уур амьсгалтай, хур чийг багатай. Өвлийн улиралд гэнэтийн дулааралт бараг ажиглагддаггүй бол зуны улиралд гэнэтийн хүйтрэлт хааяа тохиолдоно. Агаарын температурын бас нэг онцлог бол хавар, намрын улирал богинохон, халуун хүйтний солилцоо эрс байдаг явдал юм.

Нарийнтээл сумын нутаг өндөр уул нуруу багатай газрын гадаргын хэв шинж бараг нэг төрлийн учраас байгалийн ба уур амьсгалын нөхцөл нь онцын ялгаагүй уур амьсгалын голлох үзүүлэлт хур тунадас температур ургамлын ургалтын хугацааны чийгийн хангамжийн үзүүлэлтийг уур амьсгалын мужлалын гол үзүүлэлт болгон авч болно.

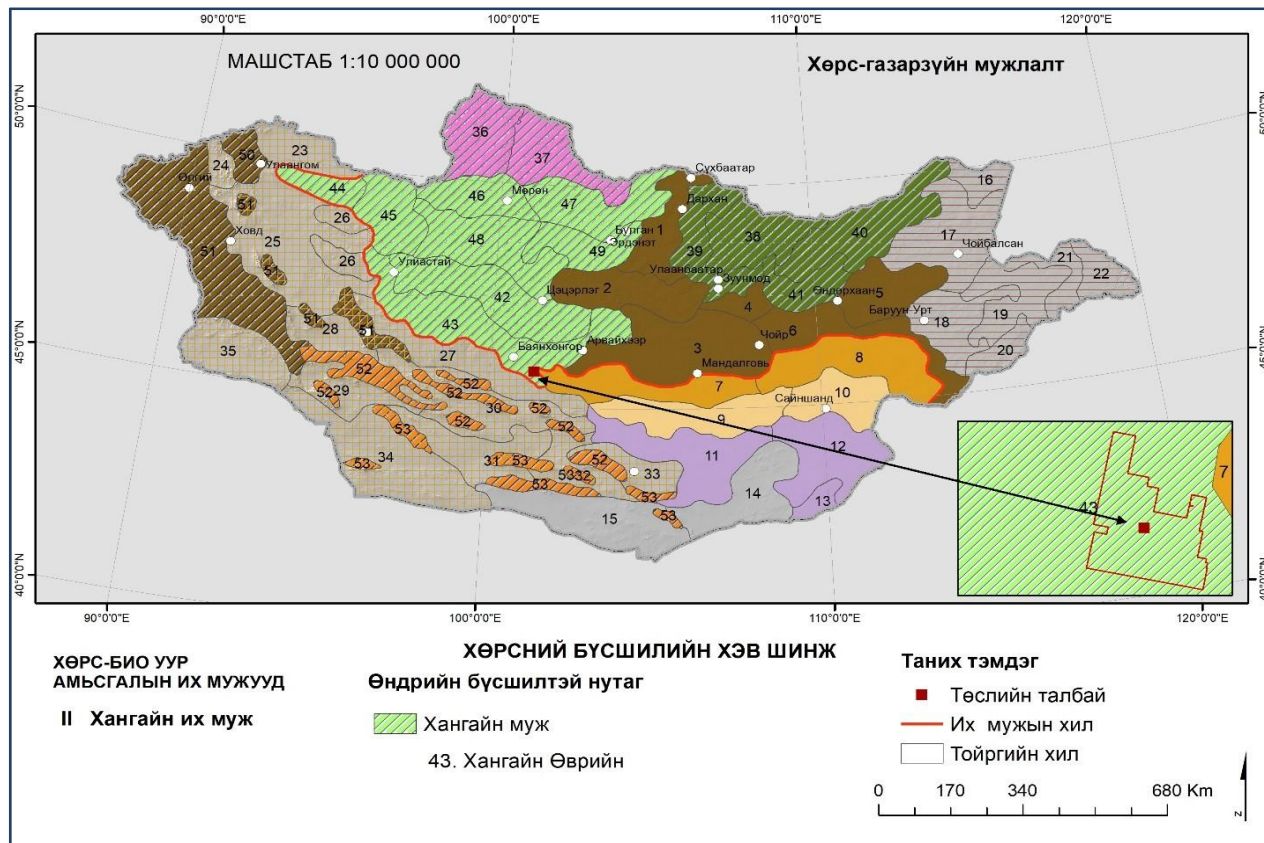
Нарийнтээл сумын нутаг дэвсгэр нь уур амьсгалын хувьд чийглэгдүү сэрүүвтэр мужид хамрагдана.

Сүүлийн 6 жилийн мэдээллээр жилд дунджаар 86.8-243.8 мм тунадас, дулааны улиралд 163.5 мм, хүйтний улиралд 12.8 мм тунадас тус тус орох ба чийгийн хүрлцээ ерөнхийдөө сайн байдаг. 1-р сарын агаарын дундаж температур -12.6°C – -20.5°C орчим хүйтэн, 7-р сарын агаарын дундаж

температур 17.8°C – 21.6°C орчим дулаан байдаг ба жилийн хамгийн их дулаан байдаг 30.7°C, хамгийн бага нь -31.5°C хүрч хүйтэрч байсан байна.

Энэ нутаг дэвсгэрт дундаж температур хавар 4-р сарын сүүлийн арав хоногоос 10 градусыг дайрч дулаардаг бөгөөд намар 9-р сарын эхний арав хоногт 10 градус болж цаашид буурдаг. Анхны хүйтрэл 9 дүгээр сарын 12-20-ны хооронд, эцсийн хүйтрэл 4-р сарын 19-24-ний хооронд тохиолдоно.

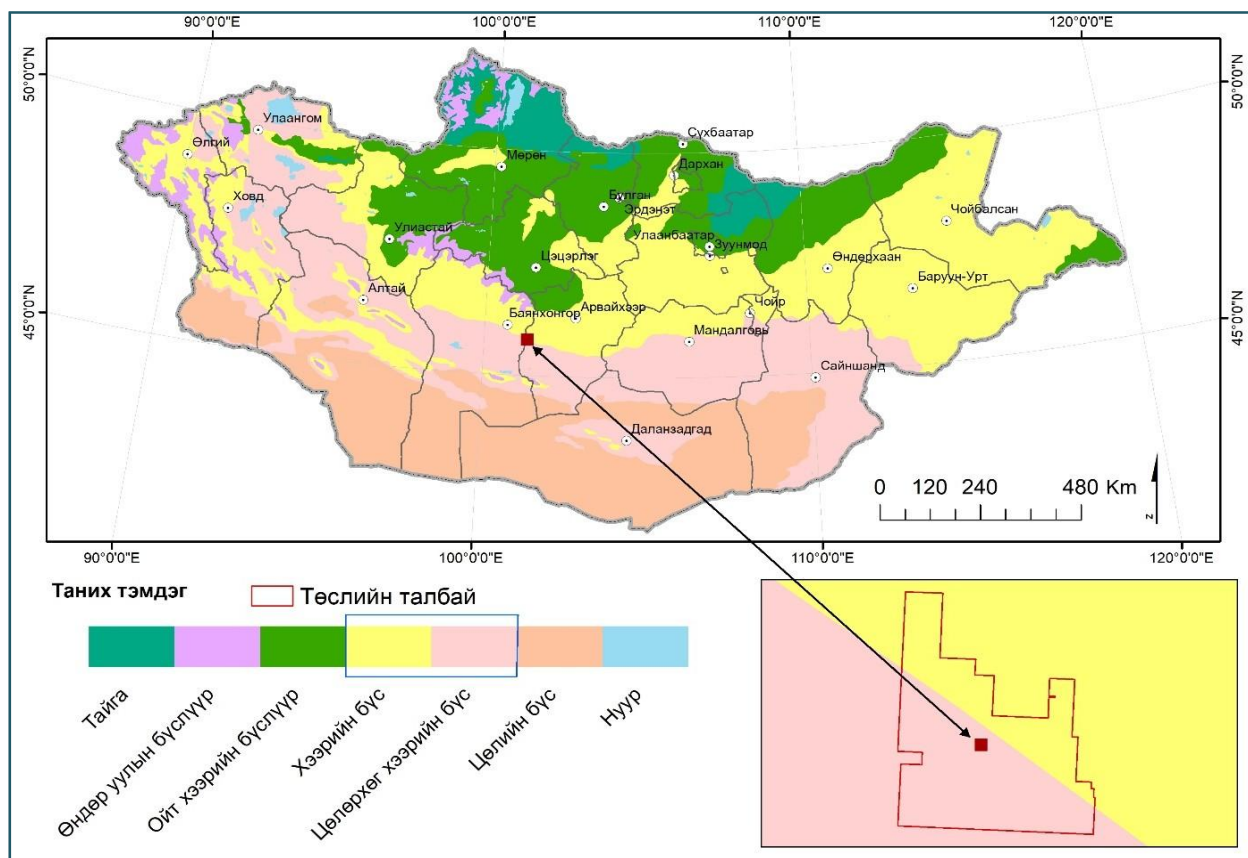
Хөрсний шинж чанар: Судалгааны талбайн орчны нутаг дэвсгэр нь хөрс газар зүйн мужлалаар Хангай их мужын Өндрийн бүсшилтэй нутгийн Хангайн мужийн Хангайн өврийн 43-р тойрогт хамаарагдана. (Монгол орны үндэсний атлас 2009).

Зураг 15. Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалын зураг

Судалгааны талбайн ихэнх хэсэг 3030.7 га буюу 93.8 хувьд нь Цайвар хүрэн хөрс багахан хэсэгт 200.3 га буюу 6.2 хувьд нь Аллювийн нугын хөрс тархсан байна. Эдгээр хөрсний тархалтын талаартовч дурьдахын зэрэгцээ хөрсний зургаар харууллаа.

Ургамал зүйн байдал: Судалгааны талбай нь Монгол орны ургамалжилтын бүс, бүслүүрээр хээрийн болон цөлөрхөг хээрийн бүс-т хамаарна.

Зураг 16. Ургамалжилтын бүс бүслүүр

Хээрийн бүс: Хуурайсаг өвслөг ургамал зонхилсон нутгийг хээр гэдэг. Монголын хээр нь Мажар улсын дунай “Пушти” хэмээх хээрээс Дорнод азийн манжуурын хээр хүртэл үргэлжлэх хээрийн дорнод хэсэг болно (Өлзийхутаг.Н, 1989). Хээрийн бүс нь Дорнод Монгол, Дундад Халхын тэгш өндөрлөг, өргөн уудам тал газрыг хамарч, баруун тийш нарийсан нарийссаар Хангайн нурууны өврийн нам уулсын бэлээр дамжин Ханхөхийн өмнөд бэл хүртэл нарийн зурвас газраар Их нууруудын хотгорт хүрч замхарна (Өлзийхутаг.Н, 1989). Хээрийн бүс д.т.д 950 м-1724 м өндөрт оршино. Хээрийн бүсийн урд хэсгээр эрт үед усан сав газар нилээд их талбайг эзлэж байсныг гэрчлэх сул барьцалдан тогтсон хайрга, элстэй эртний нууруудын хурдас ихээр тархсан байна. Хамгийн нам хэсэгт нь үлдэц нуур тойром, хужир мараа, шал тойром бүхий хотгор газар бүхий тэгшивтэр гадаргатай. Тэдгээр нь хоорондоо жижиг цав толгодоор тусгаарлагдана. Хөдөө аж ахуйн уурамьсгалын мужлалаар хүйтэн өвлийн хэв шинжтэй, ургамлын чийг хангамжийн нөхцлөөр чийг багатай, хуурайвтар, хуурай дэд бүсэд хамаарагдаж байна (Үндэсний атлас, 2009). Ургамал газарзүйн мужлалаар Евроазийн хээрийн мужийн Дагуур Монголын хээрийн хошууны Дунд Халхын хээрийнтойрогт багтана.

Цөлөрхөг хээрийн бүс: Монголын цөлөрхөг хээр Говийн хойт хэсгийн зурвас газар Төв Азийн дотоодыг урсгалгүй ай савын хүрээнд дэлхийн усны хагалбараас өмнө тийш оршдог, зөвхөн энэ бүс нутагтаа ургадаг эдификаторуудаас бүрдсэн өвөрмөц ургамлуудтай байдаг бүс нутаг” (Юнатов.А.А,

1976) гэжээ. Их нууруудын хотгор, олон нуурын хөндий Говь-Алтайн нурууны хормой, Говийн олон нуурын хөндийд хамрагдана. Эвдрэлд хүчтэй өртсөн жижиг цав толгод гол төлөв өргөрөгийн чиглэлд сунаж тогтсон өргөн хөндий хоолойнуудтай ээлжлэн тааралдана. Хөндийн хоолойнуудын хамгийн нам хэсгүүдээр давстай жижиг нуурууд элбэг тохиолдоно. Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн район зүүн урагш бага зэрэг хэвгий гадаргатай, д.т.д дээш 1200-1700 метрийн хооронд хэлбэлзэнэ.

Цөлөрхөг хээрт амьдралын хэлбэрийн хувьд хуурайсаг сөөгөнцрүүд нэлээд оролцож дэгнүүлт жижиг үетэн зонхилдгоороо онцлог юм. Уул тогодын бэл, уурс хоорондын өргөн хөндий, ухаа гүвээний бор хөрсөнд өдлөг хялганат (монгол өвст) цөлөрхөг хээр түгээмэл тааралддаг.

Төслийн талбайн ургамалжлын өнөөгийн төлөв байдал

Судалгааны үед гандуу байсан бөгөөд нийт 7 цэгт бүрэн бичиглэл хийж зүйлийн бүрэлдэхүүн, ургамлан бүрхэвч, биомасс зэргийг тодорхойллоо

Төслийн талбай болон тухайн орчмын нутаг дэвсгэр нь ургамлын экологи, тархах ургамлан нөмрөгөөрөө цөлөрхөг хээрийн ургамалжилтай бөгөөд бүхэлдээ 2 хэв шинжид хамаарах 2 хэвшил, 2 бүлгэмдэл тархсан байна.

Хүснэгт 14. Ургамалжлын ангилаа

Хэвшинж	Хэвшил	Бүлгэмдэл
Нам толгодын ургамалжил	Үетэнт	Нэг наст бүхий үетэнт
тэгш талын ургамалжил		Нэг наст бүхий улалж үетэнт
		Харгана- хялганат
Хөндийн ургамалжил	дэрст	Дэрст
Эвдэрсэн газрын ургамалжил	Цөөн наст	Цөөн наст

Судалгааны цэг -1

Чулуурхаг толгодын ургамалжил

Ургамлын бичиглэл-1. Өвөрхангай аймаг, Нарийнтээл сум

Нэг наст бүхий үетэнт бүлгэмдэл, N 450 48’ 00.30” E 1010 20’ 07.36”

Тус талбай нь төслийн талбайн өмнөд хэсгээр нам толгодын дээд хажуу, хөндийгөөр тархах бөгөөд цөлөрхөг хээрийн нэг наст бүхий үетэнт(*Cleistogenes soongorica*, *Agropyron cristatum*, *Leymus chinensis*, *Stipa glaucosa*) бүлгэмдэлтэй, тусгагийн бүрхэц 20%, 18 зүйлийн ургамал (бичиглэл-1) бүртгэгдсэн байсан. Өвслөг ургамлын 5 см өндөртэй ургаж байсан. Зонхилогч ургамлын хувьд үетнээс саман ерхөг, нангиад түнгэ, сайрын хялгана, алаг өвснөөс улалж, аммонний сэдэргэнэ, таана, дэвхэргэн хурдан цагаан, цөөн наст ургамлаас ногоон лууль, үмхий шарилж, толгодын будраа, манан хамхаг ургана. Бэлчээрийн талхагдал дунд.

Бичиглэл -1

Ургамлын зүйлийн бүрдэл					
№	Ургамлын латин нэр	Ургамлын монгол нэр	Бүрхэц, %	ангилаа	Ашигт ургамал
1	<i>Agropyron cristatum</i>	Монгол ерхөг	5	бэлчээр	элбэг
2	<i>Allium polyrrhizum</i>	таана	1	бэлчээр	элбэг
3	<i>Allium prostratum</i>	Нарийн навчит сонгино	1	бэлчээр	элбэг
4	<i>Arenaria cappillaris</i>	дэвхэргэн хурдан цагаан	3	бэлчээр	элбэг
5	<i>Artemisia adamsii</i>	Үмхий шарилж	0	дүүргэгч	элбэг
6	<i>Artemisia frigida</i>	Агь	1	бэлчээр	элбэг
7	<i>Asparagus gobicus</i>	говийн хэрээн нүд		бэлчээр	элбэг
8	<i>Bassia dasyphylla</i>	Манан хамхаг	0	дүүргэгч	
9	<i>Carex stenophyloides</i>	Нарий навчит улалж	1	бэлчээр	элбэг
10	<i>Chenopodium viride</i>	Лууль	0	дүүргэгч	
11	<i>Cleistogenes soongarica</i>	зүүнгарын хазаар өвс	5	бэлчээр	элбэг
12	<i>Convolvulus ammonii</i>	Аммонний сэдэргэнэ	*	бэлчээр	элбэг
13	<i>Dontostemon integrifolius</i>	Бүхэл навчит багдай		бэлчээр	
14	<i>Halophyllum dahuricum</i>	дагуур хүж өвс	1	бэлчээр	элбэг
15	<i>Kochia prostrata</i>	дэлхээ тогторгоно		бэлчээр	элбэг
16	<i>Leymus chinensis</i>	Нангиад түнгэ	1	бэлчээр	элбэг

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

17	<i>Salsola collina</i>	Толгодын будраа		бэлчээр	элбэг
18	<i>Stipa glauca</i>	Сайрын хялгана	1	бэлчээр	элбэг

Судалгааны цэг -2

Тэгш талын ургамал

Өвөрхангай аймаг, Нарийнтээл сум, Цөлөрхөг хээрийн Жижиг улалж-үетэнт бүлгэмдэл N 450 47' 24.81" E 1010 19' 41.63"

Тус талбай нь тэгш хөндийгөөр тархах үетэнт (*Cleistogenes songorica*, *Agropyron cristatum*, *Leymus chinensis*, *Stipa glauca*)- жижиг улалж бүлгэмдэлтэй, тусгагийн бүрхэц 35%, 15 зүйлийн ургамал (бичиглэл-2) бүртгэгдсэн. Өвслөг ургамлын 8 см өндөртэй ургаж байсан. Зонхилогч ургамлын хувьд үетнээс ерхөг, нангиад түнгэ, сайрын хялгана, хазаар өвс, алаг өвснөөс ширэг улалж, аммонний сэдэргэнэ, арзгар согсоолж, цөөн наст ургамлаас үмхий шарилж ургана. Бэлчээрийн талхагдал их. Цөлөрхөг хээрийн үетэнт бэлчээр доройтож улалж зонхилж бүлгэмдэл үүсгэж байна.

Бичиглэл -2

Ургамлын зүйлийн бүрдэл					
№	Ургамлын латин нэр	Ургамлын монгол нэр	Бүрхэц, %	ангилаа	Ашигт ургамал
1	<i>Agropyron cristatum</i>	Саман ерхөг	2	бэлчээр	элбэг
2	<i>Artemisia adamsii</i>	Үмхий шарилж	1	дүүргэгч	элбэг
3	<i>Artemisia frigida</i>	Агь	1	бэлчээр	элбэг
4	<i>Astragalus galacities</i>	Шүдэн цагаан хунчир		бэлчээр	элбэг
5	<i>Carex duriuscula</i>	Ширэг улалж	15	бэлчээр	элбэг
6	<i>Carex stenophylla</i>	Нарийн навчит улалж	1	бэлчээр	элбэг

7	<i>Chenopodium acuminatum</i>	Шоргор лууль		дүүргэгч	
8	<i>Cleistogenes soongarica</i>	Зүүнгарын хазаар өвс	5	бэлчээр	элбэг
9	<i>Convolvulus ammonii</i>	Аммоний сэдэргэнэ	2	бэлчээр	элбэг
10	<i>Convolvulus ammonii</i>	Амманий сэдэргэнэ		бэлчээр	элбэг
11	<i>Haplophyllium dahuricum</i>	Дагуур хүж өвс		бэлчээр	элбэг
12	<i>Heteropappus hispidus</i>	Арзгар согсоолж	2	бэлчээр	
13	<i>Kochia prostrata</i>	Дэлхээ тогторгоно	1	бэлчээр	элбэг
14	<i>Leymus chinensis</i>	Нангиад түнгэ	2	бэлчээр	элбэг
15	<i>Stipa glauca</i>	Сайрын хялгана	3	бэлчээр	элбэг

Судалгааны цэг -3

Өвөрхангай аймаг, Нарийнтээл сум, хөндий.

Харгана- хялганат бүлгэмдэл,

N 45 48'06.28" E1010 22' 44.70"

Тус талбай нь тэгш тал, нам толгодын бэл хөндий хэсгээр байрлах бөгөөд Харгана – Хялганат бүлгэмдэлтэй, тусгагийн бүрхэц 35%, 14 зүйлийн ургамал (бичиглэл-3) бүртгэгдсэн. Талбайд зонхилгогч ургамлын хувьд үетнээс Өдлөг хялгана, саман ерхөг, нангиад түнгэ, хазаар өвс, алаг өвснөөс ганга, агь, нарийн дэвхэргэн цагаан, имт гичгэнэ ургана. Ургамлын өндөр 5-10 см. Төслийн талбайд Цагаалин харгана 100м.кв талбайд 20-45 см диаметртэй 8-13 ш ургана. Бэлчээрийн талхагдал бага байсан.

Бичиглэл-3

Ургамлан бүлгэмдэл: Харгана- өдлөг хялганат					
д.д	Ургамлын латин нэр	Ургамлын монгол нэр	Бүрхэц,	ангилаа	ангилаа
1	<i>Agropyron cristatum</i>	Саман ерхөг	2	бэлчээр	элбэг
2	<i>Arenaria capillaris</i>	Хурдан дэвхэргэн цагаан	1	бэлчээр	элбэг
3	<i>Artemisia frigida</i>	Агь	5	бэлчээр	элбэг
4	<i>Caragana stenophylla</i>	Нарийн навчит харгана	5	бэлчээр	элбэг
5	<i>Carex stenophylloides</i>	Нарийн навчит улалж	<1	бэлчээр	элбэг
6	<i>Cleistogenes soongarica</i>	Зүүнгарын хазаар өвс	2	бэлчээр	элбэг
7	<i>Iris tigrida</i>	Барцоохор цахилдаг	1	бэлчээр	элбэг
8	<i>Kochia prostrata</i>	Дэлхээ тогторгоно	1	бэлчээр	элбэг
9	<i>Leymus chinensis</i>	Нангиад түнгэ	2	бэлчээр	элбэг
10	<i>Scorzonera divaricata</i>	Дэрэвгэр хависгана	1	бэлчээр	элбэг
11	<i>Stipa glauca</i>	Сайрын хялгана	15	бэлчээр	элбэг
12	<i>Thymus gobicus</i>	Говийн ганга	1	бэлчээр	элбэг
13	<i>Urtica cannabiana</i>	Халгай	<1	бэлчээр	элбэг
14	<i>Potentilla acaulis</i>	Имт гичгэнэ	2	бэлчээр	элбэг

Судалгааны цэг -4

Ургамлын бичиглэл-2 Өвөрхангай аймаг, Нарийнтээл сум сайр, дэрст бүлгэмдэл,

N 450 46’ 46.10” E 1010 19’ 39.66”

Тус талбай нь уулын чийгсэг хэсгээр толботон тархах бөгөөд малчдын гар худагтай Дэрст бүлгэмдэл, тусгагийн бүрхэц 25%, 8 зүйлийн ургамал (бичиглэл-4) бүртгэгдсэн байна. Ургамлан нөмрөгийн өндөр 3 см бөгөөд хоёр ярус илэрч байсан. Зонхилогч ургамлын хувьд үетнээс Дэрс, хиаг, цөөн наст ургамлаас өмхий шарилж, лууль ургана. Заримдаг сөөгөнцөрөөс боролз (100м² талбайд 3 ш) ургана. Бэлчээрийн талхагдал их байсан.

Бичиглэл -4

Ургамлын зүйлийн бүрдэл					
№	Ургамлын латин нэр	Ургамлын монгол нэр	Бүрхэц, %	ангилаа	Ашигт ургамал
1	<i>Achnatherum splendens</i>	Гялгар дэрс	30-100	бэлчээр	
2	<i>Agropyron cristatum</i>	Монгол ерхөг		Бэлчээр	
3	<i>Artemisia adamsii</i>	Үмхий шарилж		бэлчээр	
4	<i>Lappula myosotis</i>	Дурсгалжирхуу зангуу		дүүргэгч	элбэг
5	<i>Leymus chinensis</i>	Нангиад түнгэ	3	бэлчээр	элбэг
6	<i>Chenopodium aristatum</i>	Сортой лууль		дүүргэгч	
7	<i>Carex duruiscula</i>	Ширэг улалж	10-100	бэлчээр	элбэг
8	<i>Stipa glareosa</i>	Сайрын хялгана		бэлчээр	элбэг
9	<i>Salsola collina</i>	Толгодын будраа		бэлчээр	элбэг
10	<i>Dontostemon integrifolius</i>	Бүхэл навчит багдай		бэлчээр	элбэг

Судалгааны цэг -5

Эвдэрсэн газрын ургамалжил

Эвдэрсэн газрын ерөнхий ургамалжил

Төслийн талбайд барилга, зам, үерийн далангийн ухааш овоолгогын талбайн хэсгийн ургамлан нөмрөг устсан бөгөөд сул чөлөөтэй хэсэг нь байгалийн цөөн наст ургамлууд ургасан. Бүлгэмдэлийн тусгагийн бүрхэц 1-33%, нийт 11 зүйлийн ургамал ургах ба 1м2 талбайд 1-5 зүйл ургамал (бичиглэл-5) бүртгэгдсэн. Талбайд зонхилгогч ургамлын хувьд үетнээс дэрс, алаг өвснөөс нарийн улалж, цөөн наст ургамлаас булган сүүл, бага хургалж, толгодын будраа, шүлхий шарилж, үмхий шарилж, ногоон лууль, гагадйн алис ургана. Бүлгэмдэлд 10-30см өндөртэй ургаж байсан.

Бичиглэл -5

Ургамлын зүйлийн бүрдэл					
№	Ургамлын латин нэр	Ургамлын монгол нэр	Бүрхэц, %	ангилаа	Ашигт ургамал
1	<i>Achnatherum splendens</i>	Гялгар дэрс	*	бэлчээр	
2	<i>Artemisia adamsii</i>	Үмхий шарилж	1	дүүргэгч	элбэг
3	<i>Artemisia pectinata</i>	Шүлхий шарилж	*	дүүргэгч	элбэг
4	<i>Axyris amaranthoides</i>	Гагадай алис	*	дүүргэгч	
5	<i>Bassia dasyphylla</i>	Манан хамхаг	*	дүүргэгч	
6	<i>Carex stenophylla</i>	Нарийн навчит улалж	*	бэлчээр	элбэг
7	<i>Chenopodium acuminatum</i>	Шоргор лууль	5	дүүргэгч	

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

8	Chenopodium viride	Ногоон лууль	0.5	дүүргэг ч	элбэг
9	Physochlaina physoloides	Ягаан хүн хорс	*	дүүргэг ч	хортой
10	Salsola collina	Толгодын будраа	*	дүүргэг ч	элбэг
11	Setaria viridis	Ногоон хоног будаа		дүүргэг ч	

Хүснэгт 15. Ургамалжлын бичиглэл

№	Бэлчээрийн төрөл	Бэлчээрийн ургамалжлын шалгуур үзүүлэлт							
		Зүйлийн тоо (100м ² талбайд)	Зүйлийн тоо (1м ² талбайд)	Ургамлын бүрхэц, %	Олширогч ургамлын	Халцгай газар, %	Хад, хайрга, чулуу, %	Хагд, %	Ургац, ц/га
1	Монгол өвс-ерхөгт (58-У-VI-1-1)	10	7	30.6	5.4	45.8	14.2	4	1.2
2	Жижиг улалж-үетэнт 120(X-I-4-1)	12	3-5	54.2	6.6	16.8	3.6	19.4	1.86
3	Харгана-хялганат 136(X-II-4-1)	7	3-6	16.4	6.4	8.2	4.2	48	2.46
4	Дэрст 221(Н-III-3-2)	10	4-6	22.2	4	1.4	0	12.0	2.9

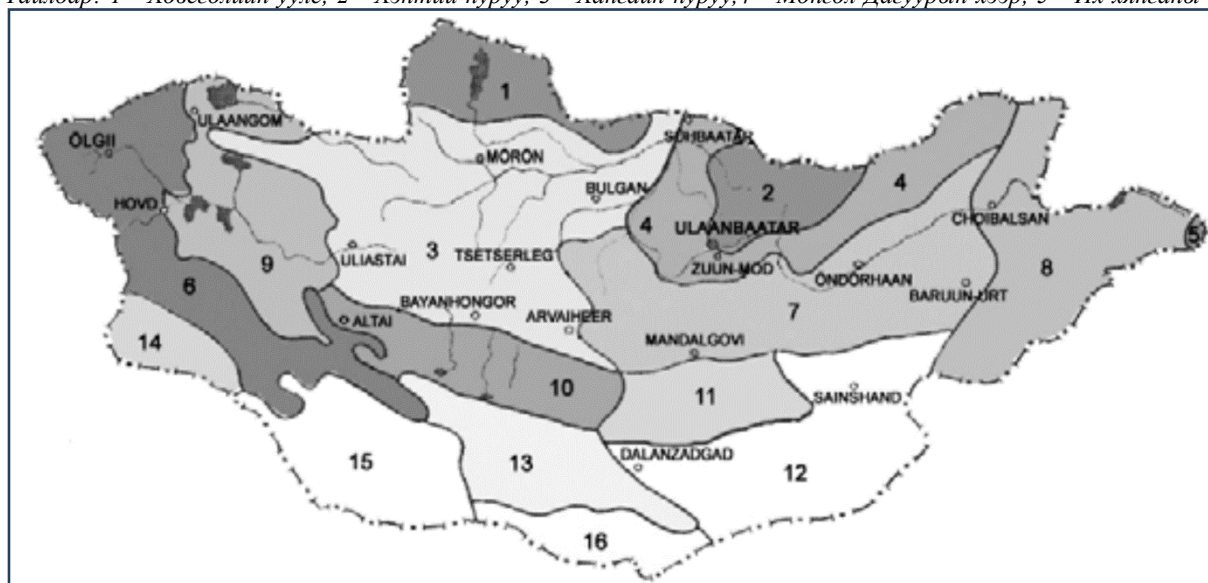
“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд, доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

5	Цөөн наст	7	3-6	16.4	10.4	48.2	4.2	8	2.46
---	-----------	---	-----	------	------	------	-----	---	------

Ан амьтан: Судалгааны талбай нь Монгол орны амьтны аймгийн газарзүйн мужлалаар Олон нуурын хөндий мужид хамаарна.

Зураг 17. Монгол орны амьтны аймгийн газарзүйн мужлал

Тайлбар: 1 - Хөвсгөлийн уулс, 2 - Хэнтий нуруу, 3 - Хангайн нуруу, 4 - Монгол Дагуурын хээр, 5 - Их хянганы

уулс, 6 - Монгол Алтайн нуруу, 7 - Төв халхын хээр, 8 - Дорнод Монгол, 9 - Их нууруудын хотгор, 10 - Олон нуурын хөндий, 11 - Умард говь, 12 - Дорнодговь, 13 - Говь Алтайн нуруу, 14 - Зүүнгарын говь цөл, 15 - Алтайн өвөр говь цөл, 16 - Алашань говь цөл

Судалгааны талбайд тохиолдох амьтны аймгийн зүйлийн баялаг, амьдралын онцлогийг нутгийн иргэдийн аман мэдээ болон өөрсдийн судалгааны явцад цуглуулсан баримт, материал, ном хэвлэлийг ашиглан дараах байдлаар нэгтгэн дүгнэж байна.

Хөхтөн – Mammalia

Хээрийн хөхтөний бүлгэмдлийн бүлэгт хамаарах, ургамлын ногоон хэсгээр хооллодог, жилийн турш идэвхитэй, малтагч амьтдаас:

Үлийн цагаан оготно – *Lasiopodmys Brandtii*,

Дагуур огодой – *Ochotona pallasii*,

Орог зусар – *Phodopus sungurus* ,

Монгол чичүүл – *Meriones*

unguiculatus, Сахалт багваахай –

Myotis mystacinus, Монгол

тарвага – *Marmota sibirica*,

Урт сүүлт зурам – *Citellus undulates*,

Хэргэлзэй оготно – *Microtus gregalis*,

Дагуур сохор номин – *Myospalax aspalax* зэрэг хөхтөн тархжээ.

Махан идэшт агнуурын том амьтдаас: мануул – *Felis manul*, шилүүс – *Felis lynx*, нохой зээх – *Gulo gulo*, чоно – *Canis lupus*, үнэг – *Vulpes vulpes*, ирвэс – *Panthera unica* Schr;

Махан идэшт агнуурын жижиг амьтдаас: цагаан үен – *Mustela ermina*;

Ховор хөхтнөөс: дагуурын зараа – *Erinaceus daurica*, монгол оготно – *Microtus mongolicus*,

Шувуу – *Abies*

Энэ бүс нутгийн шувууны ангиас өндөглөж зусдаг ангир – *Tadorna ferruginea*, алаг шунгаач – *Buccephala clagula*, сохор элээ – *Milvus migrans*, оронгийн бор шувуу – *Passer domesticus*, хон хэрээ – *Corvus corax* (сээр нуруугүйтэн, шувуу, хөхтөн, хүүр сэгээр хооллоно) элбэг, суурин амьдралтай, ургамлаар хооллодог хөхвөр тагтаа – *Columba livia*, өндөглөж зусаж сээр нуруугүйтнээр хооллодог ханамал тагтаа – *Cuculus saturates*, суурин амьдралтай хөхтнөөр хооллодог хувбэгбаатар – *Strix uralensis*, сээр нуруугүйтнээр хооллодог сахалт бөх бух – *Panurus biarmicus* хэвийн тархалттай байна. Харин өндөглөж зусдаг, хөхтнөөр хооллодог цармын бүргэд – *Aquila chrysaetus*, сээр нуруугүйтнээр хооллодог монгол хараацай – *Hirunda daurica*, хөвчийн хараацай – *Ptonoprogne rupestris*, монгол болжмор – *Melancorypha mongolia*,

цэнхэр шаазгай – *Suaporica suana* зэргээс гадна ятуу, ногтруу, сар, тас зэрэг ховордож буй шувууд, нэн ховордож буй шувуудаас алтайн хойлог – *Tetraogallus altaicus*, шонхор – *falco vespertirus* цөөн тоотой тархаж байна.

Хоёр нутагтан, мөлхөгчид – Amphida

Монгол бах (сэвсгэр шороонд булагдах ба байгалийн нүх хонгилд) – *Bufo raddei*, сибирь мэлхий (Сийрэг ой, усны ойролцоо байгалийн нүх хонгилд) – *Rana amurensis*, шивэр гүлмэр (усны ойролцоо, сийрэг ойн сэвсгэр шороонд булагдах ба байгалийн нүх хонгиол орогнодог) – *Salamandrella keyserlingii*, модны мэлхий (усны ойролцоо ургамал доор орогноно) – *Hyla japonica* хэвийн тархалттай тохиолдох бөгөөд эдгээр нь өдөр шөнийн холимог идэвхитэй бөгөөд сээр нуруугүй амьтнаар хооллодог. Харин усны могой (усны ойролцоо, сийрэг ой, байгалийн нүх хонгилд бусад амьтны нүхэнд орогноно) – *Natrix natrix* нь ховор тохиолдох ба өдрийн идэвхитэй, жижиг сээр нуруутан бануруугүй амьтнаар хооллоно.

Шавьж

Хамгийн олон янзын шавьжтай. Хатуувтар далавчтан (Hemiptera), хатуу далавчтан (Coleoptera), хайрсан далавчтан (Lepidoptera), зөөлөн биет цох (Cantharidae), шүрэн цох (Coccinellidae), мана бясаа (Miridae), шулуун далавчтан (Orthoptera), хар цох (Tenebrionidae), шөвгөр цох (Curculionidae) зонхилно.

Бут сөөг, өвсөнд амьдрагч шавьж нэн элбэг. Нийт шавьжийн тоо маш олон, тархалт нь жигд биш байна. Зуны эхэн үед шавьж олширно. Хөрсний шавьж ихтэй.

2.2 Нийгэм эдийн засгийн төлөв байдал

Судалгааны талбай нь Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумдын нутаг дэвсгэрийг дамнан байрладаг тул тус сумдуудын нийгэм эдийн засгийн товч мэдээллийг авч үзлээ. Төслийн БОННУ-ий явцад төсөл хэрэгжих сум, багийн нийгэм эдийн засгийн үзүүлэлтүүдийг нарийвчлан судалж дүгнэлт гаргах шаардлагатай.

Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сум

Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сум нь 1931 онд байгуулагдсан. Шарга, Баянтээг, Өндөрхөмөг, Цагаан-овоо гэсэн 4 багийн нийт 1008 өрхөд 3653 хүн амьдардаг. Хүн амын тоогоор Өвөрхангай аймгийн 19 сумаас эхнээсээ 10-д, газар нутгийн хэмжээгээр 9-д ордог. Нийт газар нутгийн хэмжээ 270170 га.

Зураг 18 Нарийнтээл сумын төв

Өвөрхангай аймгийн Хужирт, Уянга, Архангай аймгийн Цэнхэр, Хотонт, Баянхонгор аймгийн Эрдэнэцогт сумтай хиллэдэг. Тус сумын хүн амын 37 хувь нь сумын төвд, 63 хувь нь хөдөөд амьдардаг. Сумын хүн амын 56.6 хувь нь залуу болон дунд насныхан, 36.8 хувь нь хүүхэд, 6.6 хувь нь ахмадууд байна.

Сумын хэмжээгээр нийт 135968 мал тоологдсоноос цэвэр үүлдэр, эрлийз, нутгийн шилмэл омгийн 151 толгой мал тоологдсон нь нийт малын 0.1 хувь байна. Үүнээс: Адуу – 11948, үхэр – 17061, хонь – 52357, ямаа – 54632 толгой малтай. Малчин болон, мал бүхий өрх 1182 байгаа нь сумын нийтөрхийн 56.6 хувийг эзэлж байна. Сумын төвд цэвэр усны эх үүсвэрийн гүний худаг 1, Баянтээг багийн төвд гүний худаг 1 ажиллаж байна.

Сумын газар нутаг дээгүүр Баян-Өлгий, Ховд, Говь-Алтай, Баянхонгор аймгуудыг нийслэлтэй холбосон улсын чанартай хот хоорондын авто зам дайран өнгөрдөг. Багууд хоорондоо шороон замаар холбогддог. Сумын хэмжээнд нийт 37 аж ахуйн нэгж байгууллага үйл ажиллагаа явуулж байна.

Улсын үйлдвэрийн газар Баянтээгийн нүүрсний уурхай байнга ажилладаг. Хөх нуруунд өөхөн цагаан чулууны орд газартай. 2 дугаар багийн нутаг Шинжитийн хоолой, Таацын гол дагуу алтны ордтой. Таацын халуун рашаан, Шаргын тасархай, Ламын гэгээний суварга, Цэвэлваанчигдоржийн суварга, Ноён хатан цохио зэрэг түүх соёлын дургалт газруудтай.

Судалгааны талбай нь тус сумын 2-р багийн (Баянтээг) нутагт дэвсгэрт харьяалагдаж байна.

Баянхонгор аймгийн Өлзийт сум

Баянхонгор аймгийн Өлзийт сум нь 1924 онд байгуулагдсан. Бурхант, Байн-Ам, Ёлын-Ам, Худаг-Урт, Бийрийн Уулзвар, Улаан-Уул гэсэн 6 багийн нийт 1021 өрхөд 3590 хүн амьдардаг. Хүн амын тоогоор аймагтаа эхний 3-т, газар нутгийн хэмжээгээрээ дээгүүр орох бөгөөд, хүн амын нягтралаар дундаж буюу 3.8 хүнтэй сум юм. Нийт газар нутгийн хэмжээ 385283 га. Нутгийн зүүн хэсгээрээ Өвөрхангай аймгийн Уянга, Нарийн тээл сумдтай, урд хэсгээрээ өөрийн аймгийн Богд, Жинст, баруун хэсгээрээ Баян-Овоо, хойд хэсгээрээ Эрдэнэцогт сумдтай тус тус хиллэдэг.

Сумын хэмжээнд мал сүргийн тоо 207692, үүнээс тэмээ 378, адуу 10380, үхэр 9295, хонь 58949, ямаа 128690 толгой байна. Нийт өрхөөс малтай өрхийн тоо 875, үүнээс малчин өрхийн тоо 791, малчдын тоо 1553 байдаг нь нийт өрхийн 77.5 хувийг эзэлж байна.

Дэд бүтэц сайн хөгжсөн, эрчим хүч, цахилгааны хангамж сайтай. Төвлөрсөн халаалтын

системтэй.

Сумын газар нутаг дээгүүр Баянхонгор аймгийг нийслэлтэй холбосон улсын чанартай 50 км авто зам дайран өнгөрдөг. Багууд хоорондоо шороон замаар холбогддог.

Тус сумын хэмжээнд төсвийн 6 байгууллага, 17 хоршоо, Хөх бүрдний эх”, “Их богд” ХХК, Хаш гоёо” ХХК зэрэг нийт 23 аж ахуйн нэгж байгууллага үйл ажиллагаа явуулж байна.

Хайгуулын тусгай зөвшөөрөлтэй талбайн ойролцоо (5.0 км) Өлзийт сумын малчин иргэдийн газар эзэмших эрхийн гэрчилгээ бүхий 7 хаваржаа (Өвөлжөө) оршиж байна. (Зураг 50)

ГУРАВ. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Хүснэгт 16. Гол нөлөөллийн хамрах хүрээ, эрчим хугацаа

Төслийн гол нөлөөлөл	Нөлөөлөлд өртөгч	Хамрах хүрээ	Сөрөг Нөлөөллийн эрчим	Үргэлжлэх хугацаа
Нэг. Төслийн үйл ажиллагааны явцад				
Шатах тослох материал, ахуйн бохир ус, хатуу хог хаягдлын угаагдал хөрсөнд шингэх	Гүний ургамал ус,	Төслийн талбай	Бага	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
Зам, жим харгуй ихсэх	Агаар, хөрс, амьтан,	Авто зам түүний ойр орчим	Дунд	Төсөл хэрэгжих хугацаанд
Олборлолтон д өртөх	Газрын хэвлий	Төслийн талбай	Дунд	Төсөл хэрэгжих хугацаанд

Хүснэгт 17. Гол нөлөөллийн дүн шинжилгээ

Нөлөөллийн ангилал	Гол нөлөөлөл	Нөлөөллийн цар хүрээ	Нөлөөллийн эрчим	Нөлөөллийн үргэлжлэх хугацаа
1. Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Эвдэх	<ul style="list-style-type: none"> • Санамсаргүй алдаа гарсан тохиодолд автомашины тос алдаж хөрс, шороо бохирддог. • Хөрс эвдэх нөлөөлөлд уурхайн хөрсийг дураараа сэндийчих, барилга өргөтгөн барих ажлууд хамаарагдаж байна. • Доройтуулах нөлөөлөлд 	Төслийн эдэлбэр газрын хэмжээ	<p>Хөрс бохирдуулах нөлөөллийн эрчим их хэмжээтэй байна.</p> <p>Хөрс эвдэх нөлөөллийн эрчим их хэмжээтэй байна.</p>	Төсөл хэрэгжих хугацаанд

<ul style="list-style-type: none"> • Доройтуулах 	<p>автомашинь хүн тээврийн маршрут, хог хаягдлын төвлөрсөн цэгийг хашаалаагүй зэрэг хамаарагдаж байна.</p>		<p>Хөрс доройтуулах нөлөөллийн эрчим дунд зэрэг эрчимтэй байна.</p>	
<p>2. Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бохирдуулах • Нөөцийг бууруулах 	<p>Үйл ажиллагааны явцад гүний усыг бохирдуулах нөлөөлөл нь ШТМ асгарах зэрэг орно.</p> <p>Газрын гүний ус ашигладаг учраас нөөцөд бага зэрэг нөлөөлнө.</p>		<p>Газрын гүний усны нөөцийг бууруулах нөлөөллийн эрчим их байна.</p>	<p>Төсөл хэрэгжих хугацаанд</p>
<p>3. Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл</p> <ul style="list-style-type: none"> • Амьдрах орчинг хуваах • Амьдрах орчинг доройтуулах • Амьдрах орчинг хомсдуулах • Нөөцийг бууруулах 	<p>Хүнд даацын хөдөлгөөн нь тэдгээрийн амьдрах орчныг хуваах, доройтуулах, хомсдуулах нөлөөллийг үзүүлж байна.</p>	<p>Төслийн эдэлбэр газрын хэмжээ</p>	<p>Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөллийн эрчим их хэмжээтэй байна.</p>	<p>Төсөл хэрэгжих хугацаанд</p>
<p>4. Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл</p> <ul style="list-style-type: none"> • Бохирдуулах • Тоос 	<p>Галлагааны зуухаас угаар, автомашины шатаасан хийн угаар нь агаарыг бохирдуулж түүний чанарыг доройтуулдаг.</p> <p>Замын барилгын ажил нь агаарт тоос дэгдээж сөрөг нөлөө үзүүлдэг.</p>	<p>Төслийн эдэлбэр газрын хэмжээ</p>	<p>Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл дунд зэргийн эрчимтэй байна.</p>	<p>Төсөл хэрэгжих хугацаанд</p>

5. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс	-	-	-	-
• Хамгаалах				
Нүүлгэн шилжүүлэх				

Эндээс үзэхэд тус төслийн эдэлбэр газар төдийгүй орчны газар нутгийг хамгаалалтад авч, авто хөсгийг зөвхөн тогтоосон замаар явуулж, үйлчлүүлэгчдийн тоог тогтоосон норм хэмжээнээс давуулахгүй байхыг үл харгалзваас хөрсний өнгөн хэсгийг дагтаршуулах, талхлах, ургамал нөмрөгийг алдралд оруулах улмаар ургамлын төрөл, зүйл хомсдож, ургацын хэмжээ буурч, экологийн тэнцвэрт байдал алдагдахад дөхөм үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Дээрх нөлөөллийн хүчин зүйлүүдээс хамгийн их нь хүнд даацын автомашины хөл хөдөлгөөн ихсэх, төслийн орчимд түймэр алдах, тээврийн хэрэгслээр холхиж олон салаа зам гаргаснаас хөрс эвдрэх, ахуйн бохир ус, хатуу хог хаягдал хур борооны усаар угаагдаж хөрсөнд шингэх, шатах тослох материал асгарах нь хөрс, усны бохирдол, ургамлан нөмрөг алдралд орон хомсдож биомассын хэмжээ багасах зэрэг ихээхэн сөрөг нөлөө үзүүлж болох нь харагдаж байна.

Иймд эдгээр нөлөөллийг бууруулах, арилгах талаар дараах бүлэгт өгсөн зөвлөмжүүдийг нэг бүрчлэн хэрэгжүүлж, цаашид байгаль хамгаалах жил бүрийн төлөвлөгөөнд тусган зохих арга хэмжээнүүдийг цаг алдалгүй авч байх шаардлагатай.

3.1 Төслийн гадаад болон дотоод овоолго барьж байгуулах үеийн гол нөлөөлөл

- Гадаад болон дотоод овоолгыг газар дээр нь зөөвөрлөн байрлуулах, кемпийг барих явцад хөрс, ургамал механик гэмтэлд өртөх
- Овор ихтэй хүнд ачаан (материал) доор удаан байсан хөрс дагтарших, ургамал дахин ургах чадваргүй болох, устах
- Будаг, маажин, цавуу мэтийн химийн бодис асгарснаас хөрс ургамал, хөрсний ус, голын ус бохирдох, амьд организм хордох
- Нунтаг болон цементийн зуурмаг, шохой асгаж, модны зомгол, золтос, үйрдэс, шилний хагархай зэрэг элдэв төрлийн хог хаягдлаар орчныг бохирдуулах
- Төслийн талбайн хөрс, ургамал бүхэлдээ эвдрэл, элэгдэлд орно.

3.2 Гадаад болон дотоод овоолго байгуулснаас хойших үйлчилгээнээс байгаль орчинд үзүүлэх гол нөлөөлөл

- Объектын орчин тойронд хөрс, ургамлан нөмрөг элэгдэл, эвдрэлд орох
- Зам жим, барилга байгууламжийн орчны хөрс талхлагдах, элэгдэх, эвдрэх нөхцөл бүрдэх, үйлчлүүлэгчдийн тоо олширсноор голын эрэг бохирдох
- Автомашины хөдөлгөөн нэмэгдсэнээс агаар орчин бохирдох зэргээр илэрнэ.

Төслийн байгууламжийг барих эхний үе шатанд объектыг байгуулах, газар шорооны ажил гүйцэтгэхэд тухайн орчны хөрс, ургамал нэн түрүүнд өртөж, суваг шуудуу татах зэрэгт рельефийн зарим хэлбэрийн үндсэн төрх алдагдах, шинээр бичил хэлбэр бий болж, газрын хөрсний механик бүтэц, ургамлын бүрэлдэхүүнд өөрчлөлт орно. Ийм тохиолдолд тухайн байгууламж барих хэсгийн өнгөн хөрсийг хуулж овоолго хийж нөхөн сэргээлт болон цэцэрлэгжүүлэлтийн ажилд ашиглах нь зүйтэй. Нөхөн сэргээхдээ төсөлд тусгасан зураг төслийн дагуу тухайн орчинд зохицсон ургамал тарих шаардлагатай.

Овоолго барих үеийн нөлөөллийн төрөл нэлээд олон байгаа хэдий ч хамрах хүрээ нь бага, эрчим нь их байна. Иймд байгууламжийг барьж дууссаны дараа нөхөн сэргээх ажлыг яаралтай хийх шаардлагатай. Ашиглалт жигдэрсний дараа орчинд үзүүлэх нөлөөллүүд нь түүний олон талт үйл ажиллагаатай уялдан хүрээгээ тэлэх магадлалтай байгаа нь ажиглагдаж байна.

Тус төслийн үйл ажиллагаанаас үүсэх сөрөг нөлөөллийг бүхий л хүрээнд авч үзвэл: хөрс дагтарших, элэгдэх, эвдрэх нөхцөл бүрдэх, голын ус болон эрэг бохирдох, хөрсний усаар дамжин гүний ус бохирдох, биомассын хэмжээ багасах, элдэв төрлийн бохирдлоос амьтан, ургамал ялангуяа хөрсөн дэх бичил биетэн, хорхой шавьж хордож устах, мөлхөгч, мэрэгчид, жигүүртэн шувууд дайжих, мод бут өвс ургамал механик гэмтэлд өртөх гэж үзэв.

Эдгээр сөрөг нөлөөлөл нь нарийвчилсан үнэлгээний тайлангийн зөвлөмж, байгаль орчныг хамгаалах болон орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан асуудлуудад хайхрамжгүй хандсанаас үүсч болно. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээг дараах бүлэгт дэлгэрэнгүй оруулсан бөгөөд тус зөвлөмжийг төсөл хэрэгжүүлэгч цаашид мөрдлөг болгон ажиллах шаардлагатай.

3.3 Төслөөс агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

Төсөл хэрэгжих орчимд агаарын бохирдол харьцангуй бага байна гэж үзэж байна. Энэ нутгийн агаар, ус, хөрс, ургамал байгалийн унаган төрхөө харьцангуй сайн хадгалсан бөгөөд ялангуяа уг төсөл хэрэгжих талбай нь хүний суурьшилын бүсээс зайтай, тухайн орчимд агаар орчинд хүчтэй нөлөөлж бохирдуулах эх үүсвэр байхгүй учир тухайн төсөл хэрэгжих талбайн агаар нь харьцангуй цэвэр ба төслийн үйл ажиллагаанаас суурьшлын бүсэд үзүүлэх сөрөг нөлөө харьцангуй бага байна.

Төсөл хэрэгжих орчмын агаарын бохирдлын эх үүсвэр нь барилга байгууламж барих явцад үүсэх тоосжилт, барилгажилтанд ажиллах машин механизмуудын түлшний шаталтаас гарах хорт хий /азотын давхар исэл, хүхэрлэг хий/, утаа болон цаг агаарын хуурайшилттай үед тэдгээрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн хөрснөөс тоос босох, дуу чимээ зэрэг болно.

Мөн агаарын бохирдлын гол үүсвэрийн нэг нь байгалийн хүчин зүйл болох шороон шуурга гэж болно. Чухам ийм үед л тоос, шороо ихээр дэгдэж агаар орчныг бохирдуулна.

Цаашид уурхайн тээврийн хэрэгслийн ирж очих машин механизмуудын түлшний шаталтаас үүсэх хорт хий, утаа болон цаг агаарын хуурайшилттай үед тэдгээрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн хөрснөөс тоос босох, дуу чимээ ихсэх зэргээр агаарын чанарт хими болон физикийн тодорхой нөлөөллийг бага хэмжээгээр үзүүлэх болно.

Дээрх нөлөөллийн хэлбэрийг доор дурдсан байдлаар ялган төсөөлж болох юм. Үүнд:

↳ Ургамалын бүрхүүл, бэлчээр тоос шороонд дарагдах

↳ Агаар дахь тоосны агууламж ихсэн хүмүүсийн эрүүл мэндэд нөлөөлөх

Иймд төсөл хэрэгжих орчин нь уул уурхайн бүс гэдгийг харгалзан үзэж хүний үйл ажиллагаанаас үүдэлтэй тоосны сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга зам, хэтийн болон ойрын зорилтыг тодорхойлох нь нэн чухал юм.

Тээвэрлэлтийн /уурхайн олборлолтын/ үед эвдэрсэн газрыг тухай бүр нөхөн сэргээх, аль болохоор олон салаа зам гаргахгүй байх, автомашин зорчих гол замыг цаашдаа хатуу хучилттай болгох зэрэг бололцоотой бүхий л арга хэмжээг авч ажиллах нь зүйтэй.

Хийн хаягдлаас үүсэх гол сөрөг нөлөөлөл

Автомашины утааны найрлагад нийтдээ 200 гаруй төрлийн хорт бодис, химийн нэгдэл оролцдог. Зарцуулагдах түлшний жингийн 15% нь ашигтай зарцуулагдаж, үлдсэн 85% нь агаарт цацагддаг байна. 1кг түлш шатаахдаа бензиний хөдөлгүүр 300-310г, дизель хөдөлгүүр 80-100г хорт бодис ялгаруулна. 1кг шатахууныг литрт шилжүүлэн (бензин $q=0.725$, дизель $q=0.825$) бодож, түүний шаталтаас ялгаран гарах хорт хийн агуулалт, хэмжээг тооцоолон гаргасан. Автомашины утааны агаарыг бохирдуулах чанарыг тодорхойлохдоо бензин хөдөлгүүрт бол нүүрстөрөгчийн ба азотын ислийн агууламжийг, дизель хөдөлгүүрт бол хөө тортогийн агууламжийг үндсэн үзүүлэлт болгодог.

Хүснэгт 18. Автомашин асаалттай байх үеийн ялгаруулах хийн хэмжээ

Бохирдол	Автомашин асаалттай, сул зогсолттой байх үед	Машин хурдтай явж байх үед (60 км/цагаас дээш)	Машин тойргоор эргэх үед	Машины хурд саарч байх үед (60 км/цагаас доош)
СО (%)	4 – 9	< 1 – 8	1 – 7	2 – 9
НС, С ₆ Н ₁₄ (ppm)	500 – 1000	50 – 80	200 – 800	3000 – 12 000
NO _x (ppm)	10 – 50	1000 - 4000	1000- 3000	5 – 50

Дээрх хоёр төрлийн хөдөлгүүрийн утааны дундаж найрлагыг дараах хүснэгтэд харуулав. Энэ нь байгаль орчинд цацагдаж байгаа утааны техникийн болон мониторингийн хяналтын үзүүлэлт, ашиглагдах ач холбогдол юм.

3.4 Төслөөс газрын гадарга, хэвлийд үзүүлэх нөлөөлөл

Уг төсөл хэрэгжих талбай нь байгалийн хүчин зүйлс болох ус, салхины нөлөө, мөн хүний хүчин зүйлсийн нөлөөгөөр газрын гадарга болон хэвлийн их хэмжээний эвдрэлтэй, ихэнх хэсэг харьцангуй унаган төрхөө хадгалсан, хэсэг газар ургамал хөрс талхлагдаж, ухмал нүх үүссэн, одоогийн байдлаар бага зэрэг хог хаягдалтай байна.

Тус төсөл хэрэгжихэд нийт талбайн 31% буюу 15.0 га талбайн гадаргуу өртөгдөж байгаль орчинд сөрөг нөлөө учруулна.

✚ Төслийн олборлолтын ажлын үед хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Газрын хэвлий ухах, тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн ихсэх, үүнээс үүдэн хөрс дагтарших, эвдрэх, ургамал нөмрөг алдралд орох, улмаар хөрсний үржил шимт хэсэг устаж алга болох, механик бүрэлдэхүүн өөрчлөгдөх, үүний улмаас элсэнцэр хөрс салхинд хийсэх, элсжилт үүсэх
- Техникийн шатах тослох материал асгарах, ахуйн хог хаягдал, бохир усны нөлөөгөөр газрын гадарга, хэвлий бохирдох
- Болзошгүй тохиолдлоор гал алдах, түймэр гарах

Иймд эдгээр нөлөөллийг бууруулах, арилгах талаар шаардлагатай арга хэмжээг тухай бүр авч хэрэгжүүлж байх шаардлагатай.

3.5 Хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх нөлөөлөл

Төсөл хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй газар нь хөрс газарзүйн мужлалтаар хөрс-биолог уур амьсгалын Хангайн мужийн өндрийн бүсшил бүхий Хангай-Хэнтийн өмнөдийн хэв шинж бүхий 52 дугаар тойрогт хамрагдана. Энд уулын бэлээр нугын, уулын хойд хажуугаар уулын ширэгт-тайгын, уулын хар шороон, уулын ойн бараан, уулын хар шороон, уулын хар хүрэн хөрснүүд тус тус тархана.

Төслийн үйл ажиллагааны явцад хөрсөн бүрхэвчинд учруулж болзошгүй нөлөөллүүдийг жагсаан үзүүлбэл:

Төслийн кемпийн барилгын ажлын үед хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Байгууламжийн материалыг газар дээр нь зөөвөрлөн байрлуулах, төсөл хэрэгжих явцад хөрс, ургамал, мод бут механик гэмтэлд өртөх
- Овор ихтэй хүнд ачаан (материал) доор удаан байсан хөрс дагтарших, ургамал дахин ургах чадваргүй болох, устах гэх мэт орно.

Төслийн үйл ажиллагаанаас хөрсөнд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Төслийн үйл ажиллагааны явцад машин механизмаас мөн хүний санамсаргүй үйл ажиллагаанаас шалтгаалан ямар нэгэн шатах, тослох материал хөрсөнд ил задгай асгарч, хөрсийг бохирдуулах
- Төслийн ойр орчимд хүний үйл ажиллагаатай холбоотойгоор хог хаягдал бий болж ойр орчмын хөрсийг бохирдуулах, хөрс суларч цас борооны усанд норж шавар шалбааг ихтэй, хуурай салхитай үед тоос шороо босч орчныг бохирдуулах зэргээр нөлөөлнө.

3.6 Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх нөлөөлөл

Уурхайн олборлолт болон төслийн үйл ажиллагааны нөлөөгөөр /тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн зэрэг/ зүйлийн бүрдлийн хэвийн байдалд өөрчлөлт гарч, орчмын ургамлан нөмрөгийн тусгагын бүрхэц сийрэгжин халцгай талбайн хэмжээ ихсэх, бэлчээр талхлагдаж, тус районы үндсэн ургамлууд нь нөхөн сэргэх чадваргүй болж устах аюулд орох ба өөр ургамлын зүйлүүдээр солигдох болно.

Төслийн үйл ажиллагаанаас ургамлан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Төсөл орчмын ургамлан нөмрөгийн тусгагын бүрхэц сийрэгжин халцгай талбайн хэмжээ ихсэх, бэлчээр талхлагдах,
- Тус районы үндсэн ургамлууд нь нөхөн сэргэх чадваргүй болж устах аюулд орох ба өөр ургамлын зүйлүүдээр солигдох болно. /Хогийн ургамал/
- Төсөл орчмын мод бут механик гэмтэлд өртөх

3.7 Амьтны аймагт үзүүлэх нөлөөлөл

Төслийн талбай орчмын нутаг нь монгол орны амьтны аймгийн газар зүйн мужлалаар Олон нуурынхөндий мужид багтана.

Төслийн үйл ажиллагаанаас амьтны амьдрах орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Техникийн шатах тослох материал асгарах, ахуйн хог хаягдал, бохир усны нөлөөгөөр бичил биетэн устах, хордох
- Төслийн олборлолтын ажлын үеийн тэсрэлт болон тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн дуу чимээ зэргээс тухайн орчны амьтад үргэн дайжиж амьтны аймагт сөрөг нөлөө үзүүлж болзошгүй.

3.8 Гадаргын болон газрын доорх усанд үзүүлэх нөлөөлөл

Гадаргын болон гүний усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүдэд, бичил бохир цэвэрлэх байгууламжаас гарсан цэвэршүүлсэн усыг тоосжилт болон ногоон байгууламжийн усалгаа зэрэгт эргүүлэн ашиглах, үер болохоос сэргийлж далан байгуулах, голын ойр орчимд ахуйн болон үйлдвэрийн бохирдлоос сэргийлэх хамгаалалтын төлөвлөгөө, анхааруулга сэрэмжлүүлэг бүхий самбар, мөн гүний ус ашиглалтыг хянах, хэрэглээг багасгах, гүний усны цооног болон гүний худгийн хяналтын хөтөлбөр хэрэгжүүлэх зэрэг багтана.

Төслийн үйл ажиллагаанаас гадаргын болон газар доорх усан орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл

- Төслийн үйл ажиллагааны явцад машин механизмаас мөн хүний санамсаргүй үйл ажиллагаанаас шалтгаалан ямар нэгэн шатах, тослох материал хөрсөнд ил задгай асгарч, хөрсний ус болон борооны усаар дамжуулан гол горхи бохирдуулах
- Төслийн ойр орчимд хүний үйл ажиллагаатай холбоотойгоор хог хаягдал бий болж ойр орчмын гол горхины ус ба түүний эргийг бохирдуулах, хөрс суларч цас борооны усанд норж шавар шалбааг ихтэй, хуурай салхитай үед тоос шороо босч орчныг бохирдуулах зэргээр нөлөөлнө.
- Голын усны горим хүний үйл ажиллагааны нөлөөгөөр урсацын горимын үйл ажиллагаа алдагдах

3.9 Нийгэм эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл

Уул уурхайн үйл ажиллагаа нь улс орон нутгийн төсөвт багагүй орлого оруулах, зуны улиралд ажлын цөөнгүй байр гардаг нь ажилгүйдлийг багасгах, хүмүүсийн амьжиргааны түвшинг дээшлүүлэх чухал хүчин зүйл болж байна. Тухайн орон нутгийн экологийн чадавхаас хэтэрсэн ажил үйлчилгээ эрхлэх хэт олон том жижиг уурхай байгуулж хүн амын төвлөрөл бий болгох хөл хөдөлгөөн ихэсгэхээс аль болохоор зайлсхийх, бүс нутгийн дүрэм журмын дагуу зохих хязгаарлалт хийх нь зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд нэгэнт байгуулагдсан болон байгуулах гэж буй уурхай нь байгаль орчинд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөллийн хамгийн бага хэмжээнд хүртэл нь бууруулах талаар туйлын хариуцлагатай хандаж идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулах нь чухал юм.

Төслийн олборлолтын ажлын тоос болон дуу чимээний нөлөө нь ойролцоо оршин суугч иргэдэд нөлөөлөл үзүүлэх болно. Оршин суугч иргэдийн ашигладаг худгийн ойролцоо гүний усыг ашигласнаар бага гүний усны түвшин буурч энэ нь ойролцоох өрхүүдэд шууд нөлөөлж болзошгүй. Төслийн байгууламжийн ойр зорчих тээврийн хэрэгслийн тоо нэмэгдсэнээр зам тээврийн осол үүсгэхэд нөлөөлж болзошгүй.

3.11 Хуримтлагдах нөлөөлөл

“Мөрөн майнинг” ХХК-ийн алтны шороон орд төсөл нь Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сум болон Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумд дамнан тухайн бүс нутагт уул уурхайн орд газруудын үйл ажиллагаа явагддаг ба төслүүдийн зүгээс хүрээлэн буй орчин, нийгэм эдийн засагт эерэг болон сөрөг нөлөөг тодорхой хэмжээгээр үзүүлэх юм. Үүнээс байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл нь энэ төслийн сөрөг нөлөөтэй уялдан газар ашиглалт, хөрсний бохирдол, хөрсний талхагдал, агаарын чанар, ан амьтны дайжилт,

ургамлан нөмрөг доройтох зэргээр хуримтлагдах нөлөөллийг үзүүлнэ. Иймд эдгээр хуримтлагдах нөлөөллөөс өөрийн нөлөөллийн байдлыг ялган салгахын тулд нөлөөллийн бүсэд тогтоосон БОМТ-г цаг тухай бүрд нь авч хэрэгжүүлж, тайлагнах нь зүйтэй.

Төсөл хэрэгжих явцад уурхайн олборлолт, төслийн цаашдын үйл ажиллагааны явцад тухайн төслийн үйл ажиллагаа болон орон нутагт хэрэгжиж буй бусад төслийн үйл ажиллагаанаас хам нөлөөлөл үүсч, байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд сөрөг үр дагавар ихтэй, богино болон урт хугацааны нөлөөллийг үүсгэж болзошгүй.

Хүснэгт 19. Болзошгүй хуримтлагдах нөлөөлөл

№	Хуримтлагдах нөлөөлөл	Нөлөөллийн шалтгаан	Хамрах цар хүрээ	Үргэлжлэх хугацаа
1	Газрын гадарга ба хэвлий эвдрэлд өртөх	Бусад төслүүдийн нөлөөлөл	Төслийн талбай, нөлөөллийн бүс	Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
2	Газрын доорх усны нөөц багасах	Бусад төслүүдийн усны хэрэглээ, хэрэглээний давхцал		Одоо, ирээдүй
3	Гадаргын ус бохирдох	Бусад төслүүдийн нөлөөлөл		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
4	Ургамлан нөмрөгийн доройтол	Уур амьсгалын өөрчлөлт, төслийн үйл ажиллагаа		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
5	Агаарын бохирдол нэмэгдэх	Хуурайшилт, бусад төслүүдийн бохирдол		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
6	Хөрсний бохирдол, элэгдэл үүсэх	Уур амьсгалын өөрчлөлт, Бусад төслүүдийн нөлөөллийн давхцал		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй
7	Амьтан дайжих, тоо толгой цөөрөх	Уур амьсгалын өөрчлөлт, Бусад төслүүдийн нөлөөллийн давхцал		Өнгөрсөн, одоо, ирээдүй

Хуримтлагдах нөлөөлөл, түүний үр дагаварыг бодитой тодорхойлох, эрт хугацаанд илрүүлэхийн тулд төслийн үйл ажиллагааны тодорхой үе шат хэрэгжсэний дараа төслийн үйл ажиллагаанд мониторинг хийхийг зөвлөж байна.

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

4.1 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЦАР ХҮРЭЭ

4.1.1 Менежментийн төлөвлөгөөний зорилго, зорилт

БОМТ-ний гол зорилго нь уул уурхайн үйл ажиллагааны хүрээнд 2026 онд хэрэгжүүлэх байгаль орчны хяналт, хамгааллын ажлыг багцалж эрх бүхий байгууллагаар батлуулах, гүйцэтгэлийг хангуулж хуульд заасан хугацаанд хэрэгжилтийг тайлангахад оршино. БОМТ үндсэн зорилгынхоо хүрээнд 2026 онд дараах үндсэн ажлуудыг хийж гүйцэтгэнэ. Үүнд:

- 2.1.1.1 Уул уурхайн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах
- 2.1.1.2 Уул уурхайн орчинд ногоон бүс тохижуулах
- 2.1.1.3 Хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангаж осол эрсдлээс сэргийлэх арга хэмжээ авах
- 2.1.1.4 Хог хаягдлын оновчтой менежмент хэрэгжүүлэх
- 2.1.1.5 Байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх
- 2.1.1.6 Байгаль орчны хамгаалахад удирдлагын оновчтой бодлого төлөвлөж хэрэгжүүлэх
- 2.1.1.7 БОМТ-ний биелэлт, сумын захиргаатай байгуулсан гэрээний үүргийн биелэлтийг орон нутагт тайлагнах зэрэг ажил болно.

4.1.2 БОМТ-ний хамрах хүрээ

Төслийн үйл ажиллагааны хүрээнд хэрэгжүүлэх 2026 оны БОМТ-г боловсруулахад БОАЖСайдын 2019 оны А/618 тоот тушаалаар баталсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, биелэлтийг тайлагнах” журмыг мөрдсөн ба төсөл нь “Уул уурхай”-н төслийн ангилалд хамаарна.

4.1.3 БОМТ-ний нийт зардал, түүний бүтэц

2026 оны БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд нийт 6.6 сая төгрөг төсөвлөгдөж байгаа ба түүний 50.0 хувийг нөхөн сэргээлтийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд, 30.0 хувийг дүйцүүлэн хамгаалах менежментийн арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд зориулна.

Хүснэгт 7. 2025 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх нийт зардал

№	БОМТ-гөөр хийх ажил	Тооцсон зардал	
		Төгрөг	хувь
1	Сөрөг нөлөөг бууруулах	655,000	10.0
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	3,500,000	50.0
3	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах	2,000,000	30
4	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах	-	-
5	Осол эрсдэлийн менежментийг хэрэгжүүлэх	Дотоод төсөв	-
6	Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх	300,000	5.0
7	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	355,000	5.0
8	Удирдлагын менежмент		-
9	БОМТ-г оршин суугчдад тайлагнах	Дотоод төсөв	-
Нийт зардлын дүн		6,600,000	100.0

4.1.4 Байгаль орчны менежментийн тухайн жилийн төлөвлөгөөний гол зорилт

“Мөрөн майнинг” ХХК нь алтны шороон ордын үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах улмаар үүссэн сөрөг нөлөөллийг бууруулах, болзошгүй аюул эрсдэлийг гаргахгүй байх тал дээр зорилт тавин ажиллаж байна.

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв мян.төг	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2026 он				
			Сар 06	Сар 08	Сар 10		
	1	2	3	4	5	6	7
1.	Дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд нөхөн сэргээлт хийх	2000	захиалга	хүлээлцэх		Байгаль орчны мэргэжилтэн	
2.	Байгаль орчны аудит хийлгэх	--	захиалга	хүлээлцэх	хүлээлцэх	Байгаль орчны мэргэжилтэн	
3.	Хогны гэрээ сунгуулах	-	захиалга		хүлээлцэх	Байгаль орчны мэргэжилтэн	
	Нийт	2000					

ТАВ. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

“Мөрөн майнинг” ХХК нь алтны шороон ордын үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг хамгийн бага түвшинд байлгах улмаар үүссэн сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээнүүдийг төлөвлөлөө.

Хүснэгт 20. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

Сөрөг нөлөө үүсгэх хүчин зүйл	Байгалийн бүрдэл хэсэг	Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх цар хүрээ	Зардал сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
Үйл ажиллагааны үе шатанд	Агаарын чанар	<ul style="list-style-type: none"> Ордыг ил аргаар олборлох үйл ажиллагааны үед тоосжилт бий болох 	<ul style="list-style-type: none"> Зам талбай, овоолго, тоос босох гадаргууг усалгаа хийж тоосжилт бууруулах арга хэмжээ авах 	Уурхайн талбайд	200.0	Төслийн хугацаанд	-
	Гүний ус	<ul style="list-style-type: none"> Шатах тослох материал алдагдах үед авах яаралтай арга хэмжээг урьдчилан тодорхойлж урьдчилан сэргийлэх 	<ul style="list-style-type: none"> Хуучин ашиглаж байсан нуурыг дарж булах Ашиглалтаас гарсан худгийн цооногийг суманд хүлээлгэж өгөх Хаягдал усны дүгнэлт, гэрээ байгуулж, төлбөр төлөх 	Төслийн хүрээнд	255.0	Нэг удаа	Усны тухай хууль MNS 2662-2002
	Хөрсөн бүрхэвч	<ul style="list-style-type: none"> Техникийн нөхөн сэргээлтийг арга зүйн дагуу хийгээгүй тохиолдолд хөрсөн бүрхэвч доройтох, нөхөн сэргэх чадвараа алдах 	<ul style="list-style-type: none"> Уурхайн нүүлгэлтийн явцад үүсэх кемпийн ойр орчмыг нөхөн сэргээх, 	Уурхайн талбайд	200.0	Төслийн хугацаанд	MNS “5917:2008”
	Ургамалан нөмрөг	<ul style="list-style-type: none"> Уурхайн үйл ажиллагаанаас ургамлан бүрхэвч доройтох 	<ul style="list-style-type: none"> Техник болон биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбай 	Уурхайн талбайд	-	Төслийн хугацаанд	MNS 5918:2008

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд , доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Сөрөг нөлөө үүсгэх хүчин зүйл	Байгалийн бүрдэл хэсэг	Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, бууруулах арга хэмжээ	Хэрэгжүүлэх цар хүрээ	Зардал сая.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах стандарт, аргачлал
			бүрийг тэмдэгжүүлж мэдээллийн самбар байршуулах				
	Амьтны аймаг	<ul style="list-style-type: none"> Уурхайн ажилчид хууль бусаар амьтан агнах үйлдэл гаргах 	<ul style="list-style-type: none"> Биологийн нөхөн сэргээлт хийсэн талбайны хашааг сайжруулж, мал амьтан орохооргүй болгох арга хэмжээ авах 	Ухаш орчимд	Урсгал зардлаар	Төслийн хугацаанд	<ul style="list-style-type: none"> Амьтны тухай хууль
Нийт					655.0		

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд , доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

ЗУРГАА.НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Техникийн нөхөн сэргээлт-гадаад овоолго --Өөрийн техниктэй	121,614 м3 гадаад овоолго хийнэ	га	3.64		1000.0	-	MNS 5917 : 2008 Байгаль орчин. Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага
2.	Техникийн нөхөн сэргээлт-дотоод овоолго -Өөрийн техниктэй	305,906 м3 бүхий дотоод овоолго хийнэ.	га	17.2		1000.0	2026 оны 09 сард	NS 5917 : 2008 Байгаль орчин. Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага
3.	Тэрбум мод тарих	Төслийн талбайд салхин доод талдаа модоор хашлага хийх (Тайлбар: “Улаанбаатар хотын 2014 онд тарилтад тэнцэх мод сөөгийн тарьц, суулгацын ААНБ-ын судалгаа” “Тоонот байгаль” ТББ-ын үнийн дүнгээр авав.)	ширхэг	1500	1000.0	1500ш х 1000Т =1500.0	2026 оны 9 сард	-
4.	Биологийн нөхөн сэргээлт-шимт хөрс болон биологи	Эвдэрсэн газар бүхий 6.0 га талбайг шимт хөрсөөр хучиж биологийн нөхөн сэргээлт хийнэ.	га	20.84	2500.0	Дотоод төсөв	2026 оны 9 сарын сүүлээр	MNS 5914: 2008 Байгаль орчин. Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Нэртөмьёо, тодорхойлолт
	Нийт					3500.0		

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд , доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

ДОЛОО. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Дүйцүүлэн хамгаалах зорилт	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
1	Биотехникийн хэмжээ	Орон нутагтай хамтран ажиллана.	Орон нутагт	-	-	2000	2026 онд	-
	Нийт					2000		

НАЙМ. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн ашиглалтын нөлөөллийн бүсэд малчдын хаваржаа болон зуслан, намаржаа байхгүй.

ЕС. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн хэрэгжилтийн явцад ямарваа нэгэн түүх соёлын дурсгалт зүйл олдох үед холбогдох хууль тогтоомжинд заасны дагуу засаг захиргааны байгууллага болон холбогдох байгууллага болох ШУА-ийн Түүхийн хүрээлэнд даруй мэдэгдэж төслийн үйл ажиллагааг түр хугацаагаар зогсооно.

АРАВ. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, мян.төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Ажилчид болон үйлчлүүлэгчийн өвдөх, халдварт өвчин гарах	Ажилчдын эрүүл мэндийн үзлэг	Нийт ажилчид	33	100.0	Дотоод төсөв	Жилд 1 удаа	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай 2022-11-11 нэмэлт
2.	Гал түймэр гарах	Гал унтраах хэрэгслээр уурхайн кемпийг бүрэн хангах	Нийт ажилчид	33	10.0	Дотоод төсөв	Жилд 1 удаа	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль 2015.12.04 нэмэлт шинэчилсэн найруулга
	Нийт					Дотоод төсөв		

АРВАН НЭГ.ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТ

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд , доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал, төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Ахуйн	Хог хаягдал хадгалах зориулалтын цэгт хогийн савыг 3-аас доошгүй төрлөөр ялгаж хаях, хогийн гэрээг сунгуулах, хогны төлбөр төлөх	Түр хадгалах хог хаягдлын цэг	-	100.0	3	300.0	2026 оны 9 сард	Хог хаягдлын тухай шинэчилсэн хууль 2017.05.12
2.	Аюултай	Аюултай хог хаягдал аккумулятор, ашигласан тос маслыг цуглуулах, гэрээт компанид нийлүүлэх	Түр хадгалах хог хаягдлын цэг	-	-	-	Дотоод төсөв	2026 оны 9 сард	
	Нийт						300.0		

Төслийн үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг эх үүсвэрээр нь барилгын болон ажилчдын буюу ахуйн гэж хоёр ангилна. Шинж чанараар нь хатуу, шингэн, хий гэж хувааж болно.

Төслийг хэрэгжүүлэх явцад барилгын ажилчдын түр суурин байгуулах ба үүсэн гарах ахуйн хог хаягдлыг дараах журмаар зохицуулна. Ялгаатай гурван өнгийн хог ангилан цуглуулах савыг барилгын ажилчдын түр сууринд байрлуулна. Доорх хүснэгт үзүүлсэн хаяг болон зааврыг сав бүрд байрлуулна. Эдгээр саванд хогийг зааврын дагуу ангилан хийж байгаа эсэхэд тухайн төслийн байгаль орчин эсвэл эрүүл ахуйн мэргэжилтэн хяналт тавьж ажиллана.

	<p>Өнгийн шил, гэрлийн шил, толь, цонхны болон бусад шил хийхийг хориглоно!!!!</p>
	<p>Цаас болон бусад сонин сэтгүүл, цаасан хайрцаг, уут гэх мэт цаасан бүтээгдэхүүн, ус үл нэвтрүүлэх хайрцгууд. Эдгээрийг хогийн саванд хийхийн өмнө хавтгайлж нугалж хийнэ!!!</p>
	<p>Төмөр, хуванцар сав, баглаа боодол болон хуванцар сав хийнэ. Резин болон гялгар эдийг хийхгүй!!!</p>

Зураг 19. Хогийн савны төрөл

Хогийн саванд тавигдах шаардлага: (Хог хаягдлын тухай хууль)

15.1.1.хог хаягдлыг ангилах, ачих, цуглуулах технологид нийцсэн;

15.1.2.галд тэсвэртэй материалаар хийгдсэн;

15.1.3.хог хаягдал салхиар тархах, хур тунадасны ус хуримтлагдах, шүүрэл ялгарахаас сэргийлсэн.

Хог хаягдал түүнийг цэвэрлэх, зайлуулах болон зохицуулах хэлбэр:

- Хог хаягдлыг орон нутгийн нэгдсэн хогийн цэгт нийлүүлэх талаар гэрээ байгуулж, холбогдох татвар хураамжийг цаг хугацаанд төлөх
- Ангилсан хог хаягдлаас боломжтой хэсгийг хоёрдогч түүхий эдийн цэгүүдтэй гэрээ байгуулсны үндсэн дээр тогтмол тушаана.

- Барилгын ажлыг гүйцэтгэх явцад гарах хатуу хог хаягдлыг мөн түр цуглуулах цэгийг байгуулж хамгаалалтын хашаа, бункерт хийнэ. Ингэхдээ хууль, журмын дагуу энгийн, хяналттай, аюултай шинж чанараар нь ангилж хадгална. **Үүнийг хог хаягдал тээвэрлэх, устгах тусгай зөвшөөрөл бүхий аж ахуй нэгжүүдтэй гэрээ байгуулсны үндсэн дээр тушааж байна.** Төслийн хог хаягдал хариуцсан мэргэжилтэн хог хаягдлыг тушаасан талаарх тэмдэглэлийг тогтмол бүртгэнэ.
- Шатах тослох материалын сав, ахуйн цэвэрлэгээ, ариутгалын бодисын сав, баглаа боодлыг мөн тусад нь цуглуулна.
- Шингэн хаягдал болон бохирын асуудлыг Нүхэн жорлон, угаадасны нүх. Техникийн шаардлага MNS 5924:2015 стандартын дагуу бохирыг соруулж зөөвөрлөх боломжтой байхаар зохион байгуулах
- Бохирыг соруулах, зөөвөрлөх эрх бүхий байгууллагатай гэрээ байгуулж хамтран ажиллах.

АРВАН ХОЁР. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ-ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

№	Хянах үзүүлэлтүүд	Хяналт шинжилгээ хийх байршил	Хяналтын давтамж	Шаардагдах зардал (урьдчилсан мян.төг)	Баримтах арга, аргачлал, стандарт, шаардлагууд
1	Агаарын чанар: Агаарын тоосны (TSP, PM ₁₀ , PM _{2.5}) шинжилгээг мэргэжлийн байгууллагаар хийлгэх Агаарын бохирдлын (NO ₂ , SO ₂ , CO, Тоос) шинжилгээ хийлгэж байх. БОШТЛ-ын багажаар.	Төслийн талбайн авто зогсоол, Ухашны салхин доод талд	Тоосны хяналт: Төслийн талбайд 2 цэгт 1 удаадаа Өдөрт 2 удаа Агаарын найрлага: буюу жилд 1 удаа 8 сард	150.0 төгрөг зарцуулна.	MNS 4585-2007 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 3384:1982 Сорьц авахад тавих ерөнхий шаардлага, MNS 4048:1988 Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга MNS 0017-2-5-11:1988 Агаар дахь азотын давхар ислийн хэмжээг тодорхойлох фотоколориметрийн арга, MNS 5013:2009 Бензин хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны найрлага дахь хорт бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга, MNS 5014:2009 Дизель хөдөлгүүртэй автомашин. Утааны тортогжилтын зөвшөөрөх дээд хэмжээ ба хэмжих арга

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд , доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

2	Усны хяналт шинжилгээ: Усны чанар: рН, ууссан нийт давс (жингийн аргаар), нийт хатуулаг (CaCO3), Ca, Mg, Na, K, SO4, NO2, NO3, NH4, As, Cd, Cu, Hg, Pb, Zn, Cr, Fe, Ni, үнэр, өнгө, нүүрсустөрөгчид (нефть бүтээгдэхүүний бохирдол)	Худаг: Унд ахуйн усыг хангаж буй гүний худгаас	Жил бүр 8 сард	100.0 “Нарт шүүн лаборатори”-ийн 2026 оны тариф	MNS (ISO) 4867:1999 Усны чанар. Дээжийг боловсруулах, хадгалах зөвлөмж MNS 4586:1998 Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага MNS (ISO) 5667-14:2000 Гадаад орчны уснаас сорьц авах болон тээвэрлэх, гарын авлагын зөвлөмж MNS 13.060.50 Усны чанарын стандарт MNS 0900 : 2010 Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, түүнд тавих хяналт
3	Хөрсний төлөв байдал, бохирдол: Хөрсний морфологи бичиглэл, рН, цахилгаан дамжуулалт, давс %, ялзмагийн агууламж %, шим тэжээлийн элемент (NO ₃ , P ₂ O ₅ , K ₂ O), хөрсний механик бүрэлдэхүүн, нүүрс устөрөгчийн нэгдлүүд, кадми, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, мангани, никель, цайр	Төслийн талбайн хог хаягдлын цэг болон ариун цэврийн байгууламжийн цэгт хөрсний хүнд металл болон эрүүл ахуйн бактерийн холимог дээж авах ШТС дээр хөрсний хүнд металлын дээж Шимт хөрс	Жил бүр 8 сард	250.0 /Хөрсний химийн шинжилгээ 1дээж- 25.0₮, хүнд металлын шинжилгээ 1дээж – 25.0₮, бактериологи 1дээж – 25.0₮/ “Нарт шүүн лаборатори”-ийн 2026 оны тариф	MNS 3307:1991, MNS 3308:1991 Хөрс. Хөрсний химийн элементүүдийн нийт хэмжээг тодорхойлох арга, MNS 3309:1991 Хөрс. Хөрсний хялбар уусдаг давсны химийн найрлагыг тодорхойлох арга, MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга, MNS 4006:1987 Хөрс. Хөдөлгөөнт фосфор, калийг тодорхойлох Мачигины арга MNS 3298:1991 Хөрс. Шинжилгээнд дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага MNS ISO 11047:2001 Хөрсний чанар. Хөрсний усан орчны хандмалд кадми, хром, кобальт, зэс, хар тугалга, мангани, никель, цайрыг тодорхойлох. Дөлний болон цахилгаан дулааны атомын шингээлтийн спектрометрийн арга MNS 3675:1984 Хөрсний органик бодисын хэмжээг тодорхойлох лабораторийн арга
Төслийн байгаль орчны хяналт шинжилгээний ажлын тухайн жилийн нийт зардлын дүн				355.0	

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд , доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

АРВАН ГУРАВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

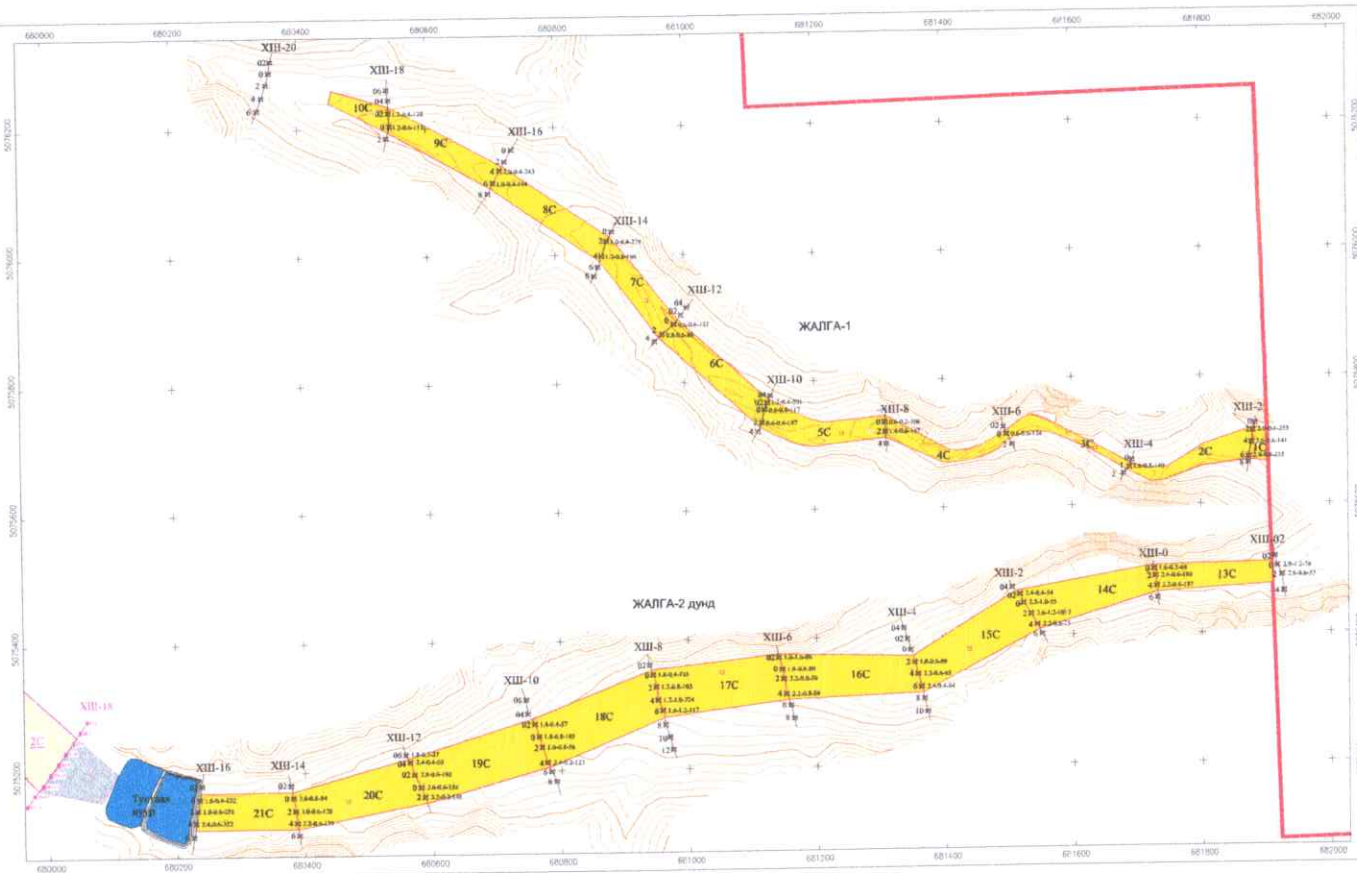
№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2026 он				
			Сар 06	Сар 08	Сар 10		
	1	2	3	4	5	6	7
1.	Байгаль орчны аудит хийлгэх	-	захиалга	Явцтай танилцах	хүлээлцэх	Гүйцэтгэх захирал	
2	Энгийн хог хаягдлын гэрээ сунгуулах	-	захиалга	Явцтай танилцах	хүлээлцэх	Гүйцэтгэх захирал	Хот тохижуулах газар
	Нийт	-					

“Мөрөн майнинг” ХХК -ийн Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл, Баянхонгор аймгийн Өлзийт сумын нутагт дамнан орших MV- 022144 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл бүхий Үзүүрт талбай дахь Билэгхийн сайрын “Жалга-1”, “Жалга-2” дунд , доод болон Шаазгайт дэнж-1,2 алтны шороон ордын 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

АРВАН ДӨРӨВ. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
	1	2	3	4	5	6	7
1.	2026 оны БОМТөлөвлөгөөг танилцуулах, батлуулах	Цахимаар	Тухайн онд хэрэгжүүлэх байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	2026.03	-	Гүйцэтгэх захирал	-
3.	БОМТ-ны дагуу хийгдсэн ажлыг тайлагнах	Цаасан, цахимаар, зургаар	Тухайн онд хэрэгжүүлсэн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг тайлагнах	2026.11	-	Гүйцэтгэх захирал	-
	Нийт				-		

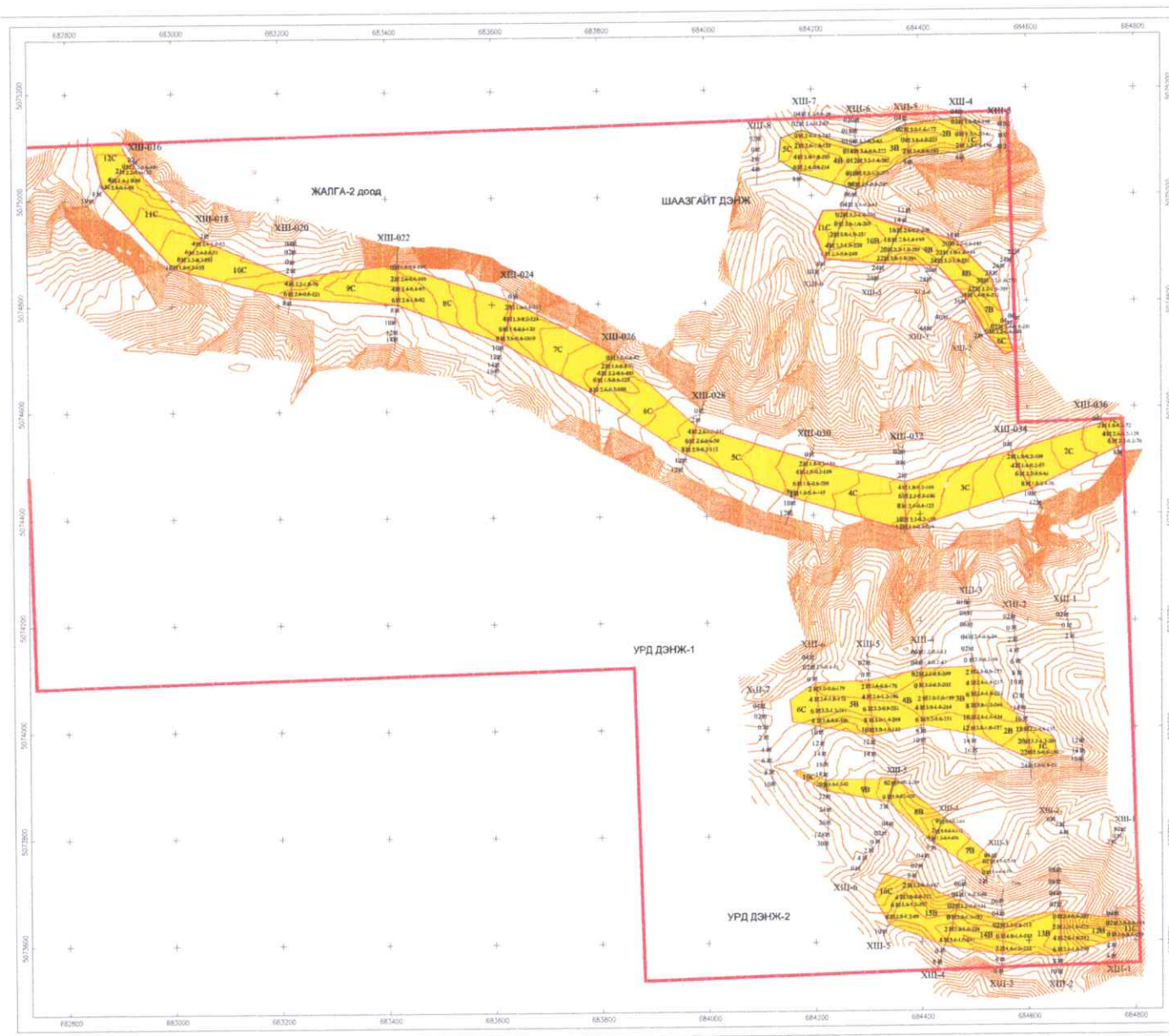

Таних тэмдэг

- Хайгуулын цугамын дугаар
- Шурфын дугаар, хөрсний зузаан, элсний зузаан, давхаргын алтны дундаж агуулга
- Нөөцийн хэсгийн дугаар
- Ашигзлагын тусгай зөвшөөрлийн хил
- Хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн хил
- 2021 оны хайгуулын ажлын Шурф, шурфын дугаар
- 2021 оны хайгуулын нөөцийн хэсгийн хил
- 2023 онд илбэрлэж нэхэн сэргээсэн талбай
- 2021 оны нөөцийн үндэсэл
- Тулгах нуур

				Ашигт малтмал, газрын тосны газар Тусгай зөвшөөрлийн дугаар: МV-(022144)			
А.туш	Овог нэр	Г.үсэг	Огноо	Балхангоор аймгийн Өвдйт сум, Өвөрхангай аймгийн Нарийнтал сумдын нутагт орших "Үзүүртийн" алтны шороон ордын 2026 оны ашиглалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө	Хэлтэс	Масштаб	
Захирал	Б.Батцэцэгэ				Уулын хэлтэс	1:2000	
Уул.инж	Э.Нямхүү			Нөөцийн дүгээр зург Жалга-1, Жалга-2 дунд хэсэг	Зураг №	1	
					Үзүүртийн уурхай		

- Таних тэмдэг**
- ХН-2 Хайгуулын тугамын дугаар
  - Ш Шурвал дугаар, харшил тугам, элсий тугам, дивертис алтын дууны жуула
  - 18С Нөөцийн хэсгийн дугаар
  - Анхгаальма тусгай зөвшөөрлийн хяз
  - Хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн хяз

А.туу		Овог нэр		Г.үсэг		Огноо		Ашигт малтмал, газрын тосны газар Тусгай зөвшөөрлийн дугаар: MV-(022144)		
Захирал	Б.Батцэцэгэ							Баянхонгор аймгийн Өвдөгжин сум, Өвөрхангай аймгийн Нарийнтээл сумдын нутагт орших "Гүүртийн" алтны шороон ордны 2028 оны ашиглалтын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө		
Уулзж	Э.Нямхүү							Хэлтэс	Масштаб	1:2000
								Уулын хэлтэс		
								Зураг №		2
								Нөөцийн дэвсгэр зураг Жалга-2 доод хэсэг, Шаазгайт Дэнж, Урд дэнж-1, 2		
								Гүүртийн уурхай		

